

MEGTARTÓ KÖZÖSSÉGEINK:
CSALÁD, NEMZET, KERESZTÉNYSÉG

A Keresztény Értelmiségek Szövetségének
XIV. kongresszusa

Megtartó közösségeink: család, nemzet, kereszténység

A Keresztény Értelmiségiek Szövetségének
XIV. kongresszusán,
2024. szeptember 14-én,
az Országház Felsőházi termében
elhangzott előadások szerkesztett változata

KERESZTÉNY ÉRTELMISÉGIK SZÖVETSÉGE

2024

Tartalomjegyzék

Jakab István: Megnyitóbeszéd	3
Zachar Péter Krisztián: 35 éves a KÉSZ – visszatekintés	6
Michael Wallace Banach: A család: pro Deo et patria	11
Semjén Zsolt: Kereszténység és közélet	23
Palánki Ferenc: A magyar katolikus egyház szerepe a családok és nemzetünk jövőjében	29
Szocska A. Ábel: Tartozni Valahová (Egyházhoz, Családhoz, Hazához)	34
Fűrész Tünde: Család- és népesedéspolitikai kihívások és lehetőségek	36
Szabó István: Megtart, ha megtartod	48

JAKAB ISTVÁN

a Magyar Országgyűlés alelnöke

Megnyitóbeszéd

**Tisztelt Miniszterelnök-helyettes Úr! Excellenciás Érsek Úr és Püspök Urak!
Tisztelt Vendégeink!**

Öröm számomra, hogy az alakulásának 35. évfordulóját és 14. kongresszusát ünneplő KÉSZ tagságát köszönhetem a Magyar Országgyűlés történelmi épületében.

Engedjék meg, hogy e jeles alkalomból átadjam önöknek Kövér László házelnök üdvözlését, aki ma nem tud velünk ünnepelni.

Megkülönböztetett tisztelettel köszöntöm külhonból érkezett honfitársaimat a Nemzet Házában, amelyről a nemzeti összetartozásunknak 2010-ben történt közjogi megerősítése óta méltán mondhatjuk, hogy több mint a törvényhozás helye, ismét valamennyi magyar igazi otthona, éljenek bárhol a nagyvilágban.

Meggyőződésem, hogy a kereszténység mint az egész kontinens közös öröksége az elmúlt két évezredben irányt mutatott számunkra. Nagy elméink közül – *Alessandro Volta, Blaise Pascal, Sir Isaac Newton, Leonard Euler, Gregor Mendel*, hogy csak párat említsünk – igen sokan hívő keresztények voltak, de büszkén hivatkozunk a legismertebb magyar szerzetesre, *Jedlik Ányosra*, vagy a kiváló tudós költőre, *Verseghy Ferenc*re is.

De nem csak a nagy elmék vihetik előbbre a világot. Sokszor a csendes, tanúságtevő életünk jóval többet mutat és adhat a világnak. „Ti vagytok a föld sója” – mondja az evangélium.

Lehet, hogy nem mindenki lát minket, de ha nem vagyunk jelen, ha eltűnünk, azt mindenki megérzi majd.

Az emberek egy része ma nem vesz tudomást rólunk, keresztényekről, vagy egyenesen ellenünk van. Elég, ha az üldözött keresztényekre gondolunk vagy Nyugat-Európa elpogányosodására, a bezárt templomokra, az eltüntetett köztéri keresztekre.

Ha mi, keresztények, keresztény értelmiségiek nem lennénk, akkor a világ végképp utat vesztené. Egy olyan világ jönne, ahol minden megengedett, ahol nincs morális iránytű, ahol elmosódik a határ a jó és a rossz között.

Tisztelt Kongresszus!

Ennek a nem mindig látható „só”-nak – ahogy az evangélium is fogalmaz – a szerepét tölti be az idén 35 éves Keresztény Értelmiségiek Szövetsége.

Köszönet a KÉSZ-alapítóknak, akik a rendszerváltás hajnalán meghallották *Csanád Béla* professzor úr hívó szavát, akik már érezték az új idők szelét, és készen álltak arra, hogy új, szabadabb világban, felekezeti hovatartozásra való tekintet nélkül kiálljanak keresztény/keresztény hitük mellett, és ennek szellemében különböző rendezvények és lelki gyakorlatok szervezésével segítették elő a világiak evangelizációs tevékenységét.

Kettős ünnep ez a mai: a 35 éves évforduló, amelyik egybeesik a KÉSZ 14. kongresszusával. Lehetőség és kötelesség a visszatekintés, a jelen helyzet értékelése, a jövő feladatainak a meghatározása.

A világban körülnézve azt látjuk, hogy azok az alapértékek, amelyek egykor naggyá tették Európát, kiveszőben vannak: a család, a nemzet és a kereszténység emlegetése szinte szitokszónak számít.

Magyarország ebben a viharban is állja a sarat – mint tette századokon keresztül –, most is védelmezi a keresztény értékeket, a klasszikus európai életmódot és kultúrát. Számkra a család mindennek az alapegysége: családok nélkül nincsenek erős közösségeink, együttműködő nemzetünk sem.

A Magyar Kormány kiemelten támogatja a családokat, a fiatalok boldogulását, a gyermekvállalást, a fiatalok életkezdesét.

Mint korábban századokon át Európa védőbástyájaként védtük a kereszténységet, most más formában ugyanezt a harcot vívjuk.

Küzdünk azok ellen, akik migránsáradattal akarják megoldani Európa demográfiai válságát. Küzdünk azok ellen, akik különböző szélsőséges ideológiákat terjesztve támadják a keresztény hitünket. Küzdünk a lassú méregként ható „woke” ideológia ellen.

Ki kell mondanunk, hogy a keresztény Európa jövője a családban van. Magyarországon alkotmányban rögzítettük, hogy „Magyarország védi a házasság intézményét, mint egy férfi és egy nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, védi a családot, mint a nemzet fennmaradásának alapját.”

Azt is kimondja az Alaptörvény, hogy „az apa férfi, az anya nő.” Szomorú, hogy olyan világban élünk, amikor ezt a tényt alkotmányban kell rögzíteni.

Magyarországon napjainkban az európai keresztény gyökerekhez való visszatérésért küzdünk, hiszen enélkül az identitás nélkül nagyon nehéz elképzelni kontinensünket. Kereszténydemokrata ország építésén munkálkodunk, amelyben mindezek az értékek meghatározó szerepet kapnak.

Valamennyiünk emlékezetében visszhangzanak még *Antall József* miniszterelnök szavai: „Keresztény Magyarországot akartam, mert csak ennek van jövője.”

A nemzeti összefogás erejét, a hit erősödését az anyaországi és az elszakított területeken lévő felújított, gyönyörű egyházi intézményeink, iskoláink, közösségi épületeink és az azokban folyó – hitüket gyakorló magyarok – nemzetépítő munkája is példázza. Ebben a nemzetépítő munkában kiemelt szerepet vállal a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége. Köszönet önöknek ezért a szolgálatért!

A 2020-as budapesti Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszust előkészítő egyik konferenciának a mottója ez volt: „összeköt, nem elválaszt”. Nagyon fontos ez, hiszen csak úgy vagyunk erősek, ha ki tudunk állni a közös érdekeinkért, értékeinkért. Az eucharisztikus kongresszuson *Erdő Péter* bíboros azt mondta, hogy Budapest a hidak városa. Nemcsak a szó fizikai értelmében, hanem mi hidat képezünk kelet és nyugat, észak és dél között.

Ferenc pápa is folyamatosan hangsúlyozza a felekezetek és vallások közti párbeszéd és az ökumené fontosságát. Minden apostoli látogatása során találkozik az adott országban jelen lévő vallások vezetőivel és sokszor együtt adnak ki dokumentumot a közös célokról, értékekről. Meggyőződésem, ez követendő példa lehet mindannyiunk számára, hiszen mindannyiunk érdeke, hogy megszűnjenek a konfliktusok és gyermekeink, unokáink egy szebb és jobb világban nőhessenek fel.

Ennek az üzenetnek a terjesztése a KÉSZ tagjainak és minden kereszténynek és értelmiséginek a közös feladata és küldetése lehet.

Hiszen legyünk katolikusok vagy protestánsok, az alapértékeink ugyanazok, mind Krisztus családjának és a magyar nemzetnek vagyunk a tagjai, építői.

Isten áldja önöket, köszönöm megtisztelő figyelmüket!

ZACHAR PÉTER KRISZTIÁN

a KÉSZ társelnöke

35 éves a KÉSZ – visszatekintés

Tisztelt Miniszterelnök-helyettes Úr! Nagytiszteletű Excellenciás Urak! Kedves KÉSZ-esek!

Tíz percet kaptam Ákos atyától arra, hogy 35 évről beszéljek. Amikor közösen elkezdünk erről gondolkodni, akkor tudtuk, hogy ez egy lehetetlen vállalkozás. Mindezek ellenére szeretnék bemutatni néhány olyan alapvetést a következőkben, amely segíthet abban, hogy közösen végigjárjuk a KÉSZ elmúlt harmincöt évét. Néhány olyan kérdéskört, amely az alakulással, az értékteremtéssel, a szervezettel kapcsolatos. Partnerek rövid felvillantásával és egy jövőképpel mindannyiunk számára.

„Semmilyen reform, sem gazdasági, sem politikai változás nem lehet igazán eredményes az ember benső, lelkiességi – erkölcsi és kulturális – átalakulása nélkül, még kevésbé hit nélkül.”

E gondolattal indult útjára harmincöt évvel ezelőtt, a magyar rendszerváltoztatás hajnalán, 1989. január 30-án a Keresztény Értelmiségiek Szövetségének küldetése. A gondolat egy olyan szervezet megalkotása volt, mely túllépve a hitéleti kérdéseken, országosan fórumot és cselekvési teret biztosít a rendszer keresztény, nemzeti alapon történő megváltoztatásához – igaz, nem politikai és nem pártszinten, hanem a társadalomban evangelizációs munkával.

Csanád Béla teológus, pap, költő, a Hittudományi Akadémia tanára olyan kimagasló személyeket gyűjtött maga köré, akik a nemzet és az ország megújításában, a lelkiesség, a szellem és a kultúra erőteljes terjesztésével, az örömhír minél szélesebb körben való közreadásával kívánták a magyar jövőt szolgálni. „Nagy gondot szeretnénk fordítani arra, hogy az elmúlt évtizedekben tönkretett és kétségbevonat, de ma is időszerű és lényeges fogalmakat tisztázzuk és a krisztusi értékrend megbecsülését helyreállítsuk” – írta első programalkotó beszédében az alapító.

Az Adalbertinumban összeülő alapító atyák üzenete harmincöt év után is világos és élénken él a KÉSZ tagjai között. A közéleti aktivitás, a kultúrateremtés, a teremtett világ megőrzésének és építésének parancsa az evangéliumban gyökerezik. Így nem meglepő, hogy a keresztény írókból, költőkből, művészekből és tudósokból álló vezetőség a kereszténység társadalmi és kulturális szerepének és feladatainak feltárását, keresztény állásfoglalások kialakítását és vállalását, valamint a keresztény evangelizációs küldetés tudatos megélését helyezték a középpontba.

A szervezet fővédnöke Dankó László kalocsai érsek lett, míg Paskai László bíboros, esztergomi érsek, az „ország spirituálisa” adott útmutatást a szervezetnek a keresztény megújulás legidősebb kérdéseivel kapcsolatban.

Az így megindult értékteremtés első gyümölcse a Jel címet viselő spirituális és kulturális folyóirat, valamint az Aranyág gyermekújság elindítása volt. A küldetés azóta sem változott. A Jel ma is megújulva, a modern kor elvárásai szerint a világhálón immár többtízrezes nagyságrendű kattintásokkal szolgálja az eredeti célját: „olyan keresztény szemléletű, tudományos és művészeti folyóirat”, „amely e nagy világ-káoszban, minden tekintetben törekszik a tiszta, egyenes út meg- és felmutatására, amely képes a közélet, a lelkiség, a kultúra, a tudomány területén is értékek megőrzésére és továbbadására.

A KÉSZ életében meghatározó döntésnek bizonyult, hogy 1991 őszén a szervezet elindította országos kongresszusainak sorozatát. „A kor és a társadalom, amelyben élünk, Istentől egyre távolabb áll. Ugyanakkor az evangélium Isten kegyelméből nyert küldetésre kötelez minket, hogy életünkkel, munkánkkal, személyes példaadásunkkal áthassuk a társadalom egészét” – fogalmazott a kongresszusi beszédében maga az alapító. Az ok, amiért nagyon hálásak vagyunk nuncius úr mai jelenlétének nem más, mint hogy az első országos kongresszuson felszólalt Angelo Acerbi pápai nuncius és az ülést üdvözölte II. János Pál pápa Angelo Sodano bíboros államtitkár táviratával, míg megnyitó beszédet Antall József miniszterelnök mondott. A két évente megrendezett kongresszusok azóta is a keresztény közélet legaktuálisabb kérdéseire fókuszálva gyűjtik egybe közösségeinket és barátainkat.

A kezdetektől az értékteremtésbe tartozott az egyházi iskolák kérdéseinek mielőbbi tisztázása és a felekezeti iskolák folyamatos támogatása. Mosonmagyaróváron a KÉSZ szervezte meg az első ökumenikus iskolát, míg Baján egész iskolahálózatot működtetett a szervezet helyi csoportja révén. E kérdések is immár harmincöt éve folyamatosan részét képezik a KÉSZ mindennapjainak, sőt a jövő generációinak megfelelő képzése érdekében a '90-es években szabadegyetemet működtetett, majd 2012-ben elindult a KÉSZ Aquinói Szent Tamás Akadémia. Ezzel a képzéssel „kérlelhetetlen igényességgel” kívánta magára vállalni a következő nemzedék kimagasló érdeklődésű fiataljainak továbbképzését a KÉSZ. E gondolat folyamánként immár intézményesített akkreditált formában tudta elindítani Osztie Zoltán atya a ma működő, ösztöndíjas programot kínáló Aquinói Szent Tamás Ökumenikus Közéleti Akadémiát 2018-ban.

A közéleti aktivitás, a szerepvállalás közügyekben az első perctől meghatározó eleme volt a KÉSZ működésének. Az első szabad választások hullámain, alapvetően győri kezdeményezésre és Lanczendorfer Erzsébet vezetésével indította el politikai-társadalmi kerekasztal-sorozatát a KÉSZ, melynek első témája a keresztény ember kötelességei voltak a politikai-társadalmi életben. Az országjáró beszélgetéssorozat szintén mindmáig jelen van a KÉSZ életében, hiszen „a közéletiségre való nevelés”, „a közéleti felelősség iránt való közömbösség feloldása” mindmáig fontos a keresztény értelmiségiek körében. Így legutóbb 2022-től a KDNP-vel közösen újítottuk meg az országjárást és indítottuk el a KÉSZ-fórumok sorozatát, amely mindeddig 18 helyszínen vitatott meg közéleti kérdéseket.

Megfelelő lelkeség nélkül mindez elképzelhetetlen. Egy evangelizációs szervezet életében kulcsfontosságú volt, hogy legyenek mind központilag szervezett, mind helyi kezdeményezésű közös imaalkalmak, hitbuzgalmi előadások, lelkigyakorlatok, közös Szentírás-olvasási alkalmak, adománygyűjtések. A legjelentősebb ugyanakkor a KÉSZ központi zarándoklata lett. Az eleinte spontán módon szerveződő eseti országos engesztelő zarándoklat a '90-es évek második felétől vált kiemelt programmá, amelyre minden év első októberi szombatján, Magyarok Nagyasszonya ünnepéhez kapcsolódva került sor egy-egy jelentős Mária-kegyhelyen. Ez a program azóta is rendkívüli a szervezet életében.

És az imádkozó KÉSZ képe azóta is bővül. Az evangelizációs feladatot sohasem szem elől tévesztve az elmúlt három és fél évtizedben a KÉSZ rendszeresen hirdetett imaláncot, kérte a tagjait a felajánló imádságok és a hálaadás gyakorlására, legyen szó spirituális küzdelmekről, a magyar nemzet jövője érdekében végzett imádságról, Gyümölcsoltó Boldogasszony ünnepéről vagy éppen a Covid-járvány alatti online imaalkalmakról.

Ugyanakkor a központi szervezésű programok mellett mindvégig a helyi rendezvények sokszínűsége határozta meg a szervezet életét: irodalmi szalonok, kerekasztal-beszélgetések, a helyi csoportok báljai, iskolás nyári táborok, színházi előadások, tudományos konferenciák, keresztény majálisok mellett történelmi megemlékezések, koszorúzások színesítették a szervezet életét. Az egyik legjelentősebb központi kezdeményezés az elmúlt évtizedekben a Keresztény gyökerek és a boldog magyar élet címet viselő 107 előadásból rendezvénysorozat volt, amely időrendben tekintették át a magyarság kereszténységhez fűződő – régészeti leleteken, történelmi tényeken, kulturális és társadalmi jelenségeken nyugvó – elválaszthatatlan összetartozását.

A felelősségvállalás és értékteremtés folyamatában a KÉSZ mindig igyekezett az aktuális politikai vezetéssel kapcsolatos, az ország állapotát felmérő közéleti helyzetértékelésre. Ennek jegyében született meg a több mint kétéves Idők jelei sorozat, mely szakmai kiadvánként, előadói körútként, majd az erényetikai elvárások megfogalmazásaként, végül országos sugárzást elérő kisfilmként is igyekezett szembesíteni a magyar társadalmat és politikát az aktuális kihívásaival.

Ez az evangelizációs szellemiség hatotta át a KÉSZ szervezetét akkor is, amikor a modern média lehetőségeit igyekezve az Örömhír szolgálatába állította a technológiát. Youtube-csatornát létrehozva útjára indította a személyes vallomások és tanúságtételek, valamint a hitélet személyes vonásait bemutató Hitből pajzsot sorozatot, majd megújulva évről-évre új témaköröket és közéleti szereplőket megjelenítve A Lélek útján, illetve a 4 arc 4 vallomás kisfilmeket. Ebbe a sorba illeszkedett A mi pünkösdsünk című sorozat, illetve még az online keresztútjárás megvalósítása is. Idén elérkezett el a pillanat, amikor a Jel újság égisze alatt elindult a KÉSZ podcastsorozata, a Jelen Idő, amely az új közkedvelt formátumhoz igazodva tartalmaz értékes beszélgetéseket, evangelizációs gondolatokat.

Mindez azt is mutatja, hogy a szervezet maga is alakult, fejlődött az évtizedek során. Mindig figyelt a kor szavára, az aktuális kihívásokra és saját belső struktúráit is igyekezett az adott korszakban úgy szabni, hogy képes legyen a leghatékonyabban szolgálni az alapítók célkitűzéseit.

A szervezeti struktúra először szakmai munkacsoportok és munkaközösségek felállítását irányozta elő, amelyek vezetői egyben az egyesület elnökségének tagjaivá váltak. A munkacsoportok száma folyamatosan nőtt, majd nagyon hamar létrejöttek a budapesti központ mellett helyi csoportok is: Kalocsa, Miskolc, Szeged, Győr, Baja, Debrecen voltak az első vidéki szervezetek. 1995-re már 39 helyi csoport és több mint 3000 fő alkotta a KÉSZ közösségét.

Osztie Zoltán elnöksége alatt ez a szám folyamatosan tovább emelkedett, ami szükségessé tette a szervezeti struktúra átalakítását. Megnőtt a központi iroda szerepvállalása és jelentősége, amelyet előbb Pálvölgyiné Császár Anita, majd Baranyainé Sári Judit, valamint Nardai Katalin áldásos munkája szolgált mind a mai napig.

2003-ban létrejött a küldöttgyűlés, majd a helyi csoportok összefogása a régiók kialakítása révén. A 2006-os sárospataki folyamattal elindult egy professzionális működés konkrét többéves programtervvel és stratégiával. A 2011-es küldöttgyűlés óta működik a szervezet jelenlegi társelnöki rendszerében. Az első társelnök a korábbi főtitkár, Csorba Gábor lett.

Itt dolgozták ki az Ihletett cselekvés ötéves programját, amely megnyitotta a KÉSZ számára a teljes Kárpát-medencei kapcsolatépítés lehetőségét és a hazai partnerekkel való még szorosabb együttműködést. Osztie atya visszavonulását követően a szervezetben egy generációváltás figyelhető meg. 2016 novemberében Maklár Ákos görögkatolikus pap vette át az elnöki stafétát, míg Galgóczy Gábor világi társelnökként és Keresztes Dénes elnökhelyettesként segítette az elnökség munkáját. Ennek a megújulásnak központi stratégiája lett a Covid-időszak alatt online kapcsolatokkal kidolgozott Jövők záloga a kereszténység program.

Az elmúlt három és fél évtized hazai együttműködéseit és stratégiai partnerségeit még felsorolni is sok lenne. Néhány közülük a teljesség igénye nélkül: ÉrMe Üzleti Hálózat, Mária Rádió, Barankovics István Alapítvány, Polgári Magyarországért Alapítvány, Civil Összefogás Fórum, Hetvenkét Tanítvány Mozgalom, Professzorok Batthyány Köre, Százak Tanácsa, Magyar Polgári Együttműködés Egyesület, Rákóczi Szövetség. Ez is mutatja, hogy számos hasonló értékrenden alapuló és számos hasonló célokért küzdő szervezettel együtt tud hatékony lenni a KÉSZ tevékenysége.

Az elmúlt másfél évtizedben pedig kulcsfontosságúvá vált a határon túli hasonló gondolkodású szervezetekkel való együttműködés. Ez olyan kiemelkedő programok megvalósítását tette lehetővé, mint a máig egyedülálló és kimagasló Kárpát-medencei népegyűjtemény vagy a KÉSZ kezdeményezésére immár rendszeressé váló Trianoni harangzúgás, majd a határon túlra irányuló zarándoklatok rendszeresítése.

A határon túli magyarsággal való rendkívül szoros kapcsolat továbbfejlesztése érdekében hozta létre a KÉSZ 2017-ben a Kárpát-medencei Magyarság Evangelizációjáért Alapítványt (KÁMME). Ez immár átöleli az összes utódállamot, és Tóth Ernő értő vezetésével, kiállítások tucatjaival, kerekasztal-beszélgetésekkel, mentálhigiénés programokkal és ifjúsági lelkeségi együttlétekkel szolgálja az összmagyarság egységét.

A KÉSZ elmúlt évtizedeinek óriásai mutatják számunkra a jövő útját is. Ahogy az idei kongresszus témaköre is alapvetően a stratégiai programunkból nőtt ki, úgy kell ténylegesen megerősítenünk legegységesebb közösségeinket. Jövünk az általunk vallott keresztény értékek és elkötelezett Krisztus-követő hitéletünk révén tud kiteljesedni egyfelelő családjaink szeretetében, másfelől pedig azáltal, hogy közösen szolgáljuk, alakítjuk nemzetünk jövőjét itt a Kárpát-medencében. A KÉSZ hozzájárulása a kis közösségeink további erősítése, keresztény szervezeti hálózatok építése lehet ebben a folyamatban. Legyen erős imaéletünk, és merjük Krisztus követését mindennapjaink középpontjába helyezni. Tudatos világképünk, szilárd hitelveink, vallásunk erkölcsi normarendszerének szélesebb körben való megismertetése, hitéletünk alaptanításainak az egyházközösségekben és gyülekezetekben való tudatosítása mind erőt adnak a közösségeinket fenyegető veszélyek közepette. Feladatunk a hagyományok és a keresztény kultúra hanyatlása ellenére ezek őrzése, a nihilizmus és az egzisztencializmus közepette a közösségek megerősítése. Imádkozunk papjainkért, lelki vezetőinkért, imádkozunk családjainkért és nemzetünkért. Vállaljuk mindig és mindenhol keresztény tradícióinkat, mutassunk példát a megtántorodóknak és tévelygőknek és építsük tovább a KÉSZ helyi csoportjainak országos és határon túli hálózatát. Ha így teszünk, akkor további harmincöt évig biztosan találkozhatók ebben a körben.

Köszönöm szépen megtisztelő figyelmüket.

MICHAEL WALLACE BANACH

memphisi címzetes érsek, Magyarország apostoli nunciusa

A család: pro Deo et patria

Beszédemet a mai fiatalok tapasztalatairól való elmélkedéssel szeretném kezdeni. Nekem úgy tűnik, hogy ezek szoros összefüggésben állnak a család társadalmi és egyházi szerepével.¹ A fiatal generációk valóban a mai családokban élnek, mintegy színes lenyomatát adva az azokban munkálkodó valóságnak. Megérthetjük-e mi, a korábban született korosztályok tagjai a fiatalabb generációk szellemiségét, elvárásait, kínzó problémáit, azokét, akik első kézből tapasztalják egy olyan rendszer ellentmondásait és bizonytalanságait, ami egészében nem is létezett akkor, amikor mi annyi idősek voltunk, mint most ők? Különösnek hangzik, de a mi fiatalságunk nagyon különbözött az övékétől. Gyengeségeik nem csak a mieink: nekik több és különböző; egyesek szerint nekik borúsabb kilátásaik vannak, mivel mi a múlt század nyolcvanas–kilencvenes éveiben nőttünk fel, a hedonizmus korában, és egy könnyebben érthető, kevésbé összetett világban; így az ő belső és külső világuk a mi tapasztalatainkból kiindulva csak részben érthető.

Emiatt rendkívül nehéz arról elmélkedni, hogy a fiatalok, akik csak nemrég léptek fel az élet színpadára, nehezen találják helyüket a világban és nehezen igazodnak el benne. A körülöttük levő világ megfosztotta őket hitüktől, ezért elveszettnek tűnnek: végtére is a mi örökségünk terheit cipelik. Úgy érezzük, hogy a saját tapasztalatainkat kell átadnunk nekik, a saját jó-rossz modelljeinket; azonban ezek annak a világnak, a mi világunknak voltak a modelljei, és már nem az ő világuké, azért, mert minden nagyon gyorsan megváltozott és a változás olyan utakra vezetett, amit csak nagyon kevesen láthattak előre. És most mi is és ők is szorult helyzetbe kerültünk: senki sem tudja pontosan, hogy merre tovább, és ez árnyat vet minden vizsgálódásra, prognózisra és programra.

A berlini fal 1989-es leomlása olyan vízválasztó marad, amit nem hagyhatunk figyelmen kívül.² Sok folyamat elindítója volt. Elhozta az ideológiák összeomlását: maguk a politikai pártok is megváltoztatták a nevüket, legalábbis sok országban; de számos olyan intézmény, amely addig természetszerűen összetartott, nemcsak elveszítette azt az erőt,

¹ A fiatalokról szóló átfogó jellegű gondolatok az alábbi dokumentumban találhatóak: Ferenc pápa *Christus vivit* kezdetű szinódus utáni apostoli buzdítása a fiatalokhoz és Isten egész népéhez (2019. március 25). <https://katolikus.hu/dokumentumtar/christus-vivit> (.) Ebben a részben a szerző a Szentatya reflexióit általános, iránymutató és inspiráló módon használta fel.

² Vö. Ken Roberts, „1989: so hard to remember and so easy to forget,” in Carmen Leccardi, és mtsai, szerk., 1989 – *Young People and social change after the fall of the Berlin Wall* (Strasbourg: Európa Tanács kiadványa, 2012), pp. 15–19.

<https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261623/1989-Young-people-and-social-change-%20after-fall-Berlin-Wall.pdf/df3d211e-fe39-4f46-b34c-92d19490cad3> (.) Mirjana Ule meglátásai szintén máig érvényesen hatnak: „Reconstruction of youth in post-socialism: expectations and dilemmas”, ugyanezen kiadvány 29–44. oldalán.

ami egybefogta és többé-kevésbé értelmet adott cselekedeteiknek, de új erőt is kölcsönzött, arra ösztönözve őket, hogy folytassák elődeik munkáját. Az apáknak gyermekeik születtek, és ezek a gyermekek folytatták az apák munkáját; az élet ezen folytonossága nagyon fontos az identitás, a kohézió és a bizalom létrehozásában, amelyek a mai világban többnyire homályossá váltak, legalábbis Nyugaton.

Ehhez jön a vallásgyakorlás összeomlása és a hit átadásának hiánya vagy akadályozása, ami már 1989 előtt elindult. Nem titok, hogy a legtöbb nyugati fiatal számára a templomok „nem-helyek” (*non-places*), ahova úgy lépnek be, mintha kocsmába mennének, mert már egyáltalán nincsenek tisztában magának a szentségnek a jelentésével. Ezek furcsa helyek, ahol az ember nem tudja igazán, hogyan kell viselkednie. Általánosságban elmondható, hogy még csak vallásellenesség sincs, az előző generációk által hirdetett ún. „tudományos” ateizmust és antiklerikalizmust, melyek erősen jelen voltak a társadalomban, ma már kevesen követik. Egy olyan világot hoztunk létre, ami nem ateista, hanem, ha meg akarjuk határozni: „isten nélküli”, mert Isten már nem jelenik meg az irodalomban, a filmen, az újságokban, a televízióban, a dalokban vagy a közösségi médiában, olyan világbrázolásokban, amelyek pontosan tükrözik mindegyikünk életét, azt, ahogyan látjuk magunkat és vezetjük az életünket.³ Közöny... Ezzel együtt számos történet él a hit visszanyeréséről, még a fiatalok között is: minden pap, aki tudja, hogyan hallgassa meg őket, nagyon vigasztaló történeteket tudna mesélni.

Nem felejthetjük el a COVID-19 világjárvány és a lezárások által okozott traumát, aminek nagyságát még fel sem mérték teljesen.⁴ Az egészség védelme érdekében át kellett térni az online órákra – ez volt a szükséges minimum –, de a hosszú ideig tartó, félelemből elrendelt elszigeteltség úgy égett bele a gyermekek elméjébe, mint egy háborús emlék, és a visszatérés a normális életbe nem feltétlenül jelentette azt mindenki számára, hogy feladja ezt a nézőpontot. Nem voltak iskolai órák, csak virtuálisan, de a virtuális nem valós. Arcok voltak – arcok a képernyőn, és ott úgy tűnt, együtt vannak, azonban a valóságban mindegyikük egyedül volt, és a videón tapasztalt összejövetel csalóka volt. Nehéz megállapítani, hogy részt vettek-e az órákon vagy sem, puskáztak-e a dolgozatnál vagy sem, és mindenki úgy gondolta, hogy másképp nem lehet csinálni.

Lehetséges, hogy a helyzet fokozatosan rendeződik, azonban a sebek még mindig láthatóak, és hozzáadódnak a fiatalokra jellemző törekenységhez és ahhoz az ellenséges és

³ A kortárs ateizmust támogató „érvek” Richard Dawkins *Istenti téveszme* c. művében olvashatók (Boston–New York: Houghton Mifflin, 2008), ami egy majdnem ötszáz oldalas kötet az Istenbe vetett hit irracionálisáról és a vallás által a társadalomban okozott fájdalmas károkról. Az erre adott választ lásd Alister McGrath és Joanna Collicutt McGrath: *The Dawkins Delusion? Atheist Fundamentalism and the Denial of the Divine* (Downers Grove, Illinois: Intervarsity Press, 2009), ahol a szerzők Dawkins könyvének címével eljátszva kritizálják Dawkins ateista érveit és hathatósan bemutatják az érvelésében rejlő gyengeségeket és megtévesztéseket. Lásd még David Berlinsky: *The Devil's Delusion: Atheism and Its Scientific Pretensions* (New York: Basic Books, 2009). A szerző, aki szekuláris zsidó, kritizálja a darwinizmust, különösen azt az irányzatot, ami szcientizmusként ismert, illetve azt az ateista vallást, ami úgy tesz, mintha a tudományon alapulna.

⁴ A témáról számos tanulmány született. Például lásd Nicholas Chadi és mtsai., „Covid-19 and the impacts on youth mental health: emerging evidence from longitudinal studies” a *Canadian Journal of Public Health* 2022. februári számában, 113 (1), 44–52. old.: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8796598/> (.)

kemény élethez, amit a felnőttek hagyományoztak rájuk. Persze széles körű probléma a lelki törekenység, amit a pandémia csak tovább súlyosbított, különösen a fiatalok és az egészen fiatalok körében. Az elszigetelt emberek világában a leggyengébbeket eltaposják: mindig is létezett a gyengék bántalmazása (bullying), azonban ez mára már drámai méreteket ölt. A személyiség fejlődésének természetes igénye a lehetőségek bővítésére sarkall; ezt az iskolák, különösen az egyetemek helyesen az érdemek mentén támogatják. Az agresszív és egészségtelen versenyszellem azonban nem segít, hanem öl.⁵ Az öngyilkosságok számának szédítő növekedése számos országban az egyetemisták, sőt a középiskolás diákok körében is különösen aggasztó. Az influenzazerek könnyű sikert ígérő példája nem engedi azon elkerülhetetlen kudarcok megélését, amelyeket az élet mindannyiunk számára tartogat, és meggátolja a rugalmasság képességének kifejlődését a mi bős, individualizmussal teli világunkban.

Szemünk többé nem a valóságot látja, hanem annak csupán egy képét: először a mozi, majd még sokkal inkább a televízió varázslata sokszorozódott meg, és ezáltal létrejött az a korszakos különbség, ami kettéválasztotta a világot a valóságra és egy fantáziaképre. Így az életünket magát vetítették ebbe a fantáziaképbe, ami arra készlet, hogy olyan létezést éljünk meg, amely nem valóságos, hanem elvarázsolt, ragyogó színekben pompázó; egy olyan tündérmese, amiben hajlandók vagyunk hinni.⁶ Mobiltelefonjaink képernyőin folyamatosan egy olyan világ képgalériájához kapcsolódunk, amely nem a világot mutatja, hanem kísérteteket, amelyek meggyőzőek és vonzóak; egyfajta reklámot – nem termékek, hanem az élet mint termék vagy fogyasztási cikk reklámját, amely arra készlet minket, hogy belépünk ebbe a kettős világba. Többé nem azt mondjuk: „*Cogito ergo sum* – Gondolkodom, tehát vagyok.” Ehelyett René Descartes francia filozófus szavait átírva azt mondjuk: „*Breviloquor ergo sum* – Posztolok, tehát vagyok.”

Ebben az elszigetelt és magányos egyének által alkotott világban a túléléshez ki kell kapcsolni a gondolatokat. Be kell kapcsolni a mobiltelefont és fel kell csatlakozni a netre, hogy ne érezzük az ürességet, mert a képernyő mögött mindenki védve van a közömbös és ellenséges világtól: a „lájkok” vigasztalást nyújtanak, nincsenek ellenségek, és mindenki azt mondhat, amit akar, védve minden következménytől. Ebben az értelemben idevágóak az olasz pszichoanalitikus, Luigi Zoja szavai: „Isten halála után a felebarát halála az ember második alapvetően fontos kapcsolatának eltűnését jelenti. Az ember mély magányba zuhan. Olyan árva lesz, amire még nem volt példa a történelemben.”⁷

⁵ Idevágóak a filozófus Michael J. Sandel gondolatai *Az értelem zsarnoksága – Mi történt a közjával?* (New York: Farrar, Straus and Giroux, 2020) c. művében, melyek az előző megjegyzések elkészítéséhez is segítséget nyújtottak. Sandel szerint a meritokrácia az önhittséget támogatja a győztesek között, és megaláztatásban részesíti a lemaradókat. Ehelyett a siker alternatív megítélését javasolja – olyat, amely jobban figyel a szerencse szerepére az emberi kapcsolatokban, jobban hozzájárul a szerénység etikájához és jobban fogadja a közjó politikáját – ez utóbbi a katolikus társadalmi tanítás kulcsfogalma.

⁶ Ezt a jelenséget jól dokumentálja Henry Jenkins, és mtsai., *Participatory Culture in a Networked Era, A Conversation on Youth, Learning, Commerce and Politics* (Cambridge: Polity Press: 2016), valamint Andy Bennett és Brady Robards, szerk., *Mediated Youth Cultures. The Internet, Belonging and New Cultural Configurations* (Houndmills, UK: Palgrave Macmillan, 2014).

⁷ Luigi Zoja, *La morte del prossimo* (Torino, Einaudi, 2009), 13. o.: „*Dopo la morte di Dio, la morte del prossimo è la scomparsa della seconda relazione fondamentale dell'uomo. L'uomo cade in una fondamentale solitudine. È un orfano senza precedenti nella storia.*” Zoja a másik ember halálát pontosan a virtuális világban látja, a valóságot helyettesítő képekben.

Ha ehhez hozzávesszük a munka miatti bizonytalanságot, ami miatt sokan képtelenné válnak arra, hogy a jövőjükéről gondolkodjanak; az „agyelszívást”, ami elpazarolja legjobb erőinket; a darabokból összeálló III. világháború egyre inkább fenyegető kilátását,⁸ egy valóban sivárnak tűnő látképet kapunk.

Be kell látnunk, hogy a világot szétzilálta a nyugati kultúrára jellemző individualizmus, ami mára valóban radikális következményekkel jár a virtuális világban, ahol élünk: a társadalmunk történelmi struktúráitól a politikai és társadalmi intézményekbe vetett hit folyamatos csökkenésén át, a család és a stabil kapcsolatok megkérdőjelezéséig. Mégis, a katolikus-keresztény vízióban pontosan a család és a stabil kapcsolatok nyújtják a legjobb módját annak, hogy kijussunk ezen nárcisztikus és szétesett világ útvesztőjéből. A család, minden társadalmi és egyházi vonatkozásában a rend tapasztalatát nyújtja a világ káoszában, és az igazi kiteljesedésnek ad helyet minden generáció számára, a miénket is beleértve.

A család egyéni és társadalmi életünk kiemelkedően fontos intézménye. Egy jó családdal a hátunk mögött meghódíthatjuk a világot, mert bár a család a világon a legkisebb intézmény, emellett a legnagyobb is. Sokkal kisebb mint egy falu, egy város, egy régió vagy egy állam, azonban ezeknél nagyobb is, mert mindezeket megelőzi. Mielőtt létrejöttek volna a falvak, már voltak családok. Mielőtt a nagy birodalmak felemelkedtek volna, a kis családok generációkon át virágoztak. Család nélkül egészen biztosan sohasem lettek volna falvak, városok, nagyvárosok vagy nemzetek. A család Isten egyik legcsodálatosabb ajándéka. Ez egy olyan intézmény, amely semmihez sem mérhető módon alakítja az emberi jellemet. Egyszerűen *pro Deo et patria* – Istenért és a hazáért létezik.

Ezért nem meglepő, hogy Ferenc pápa *Amoris laetitia* kezdetű apostoli buzdítását a család témájának szentelte.⁹ „A Bibliát már az első lapjától kezdve családok, nemzedékek, szerelmi történetek és családi válságok népesítik be, melyen színre lép Ádám és Éva családja – a maga erőszakkal terhelt ségével és a folytatódó élet erejével (vö. Ter 4) –, egészen az utolsó lapig, amelyen megjelenik a Menyasszony és a Bárány menyegzője (vö. Jel 21,2-9).” (8)

Jóban, rosszban, gazdagságban és szegénységben, betegségben és egészségben, mindannyian magunkban hordozzuk a saját családunkat, életünk minden napján. Családunk

---

⁸ Ferenc pápa folyamatosan „darabokban zajló III. világháborúról” beszélt, azóta, hogy 2014-ben meglátogatta a Redipuglia Temetőt, Olaszország legnagyobb I. világháborús temetőjét:

(https://www.vatican.va/content/francesco/en/homilies/2014/documents/papa-francesco_20140913_omelia-sacrarario-militare-redipuglia.html), ezeket a kijelentéseket számtalanszor megismételte a jelenlegi ukrajnai háborúval kapcsolatos nyilatkozataiban (például 2022. december 18-án a Fabio Marchese Ragona olasz riporterrel a Canale 5 csatornán a „Milyen karácsonyt szeretnék” c. műsorban: <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2022-12/pope-francis-interview-canale-5-italian-television.html>) és legutóbb, a Katolikus Törvényhozók Nemzetközi Hálózatának múlt havi találkozóján:

<https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2024/august/documents/20240824-legislatori.html> (.)

⁹ Ferenc pápa *Amoris laetitia* kezdetű szinódus utáni apostoli buzdítása a családban megélt szeretetről (2016. március 19.). https://katolikus.hu/media/ferenc_papa_amoris_laetitia_2016.pdf (.)

nemcsak egyszerű emlékképként él bennünk, hanem döntően meghatározza cselekedeteinket és viselkedésünket is. A testünket magát a szüleink alkották. Úgy beszélünk, mint ők, rájuk hasonlítunk. Öntudatlanul utánozzuk gesztusaikat és járásmódjukat.

Szüleink hatása még ennél is mélyebben belevésődött a pszichénkbe. Családunktól számtalan explicit és implicit értéket öröklünk. A magunk elé tűzött céljainkat nagyrészt családunk ambíciói és az ő vágyaikra adott válaszaink formálják. A család egy olyan háló, amit soha nem tudunk lefejtetni magunkról, és amiből soha nem akarunk igazán kiszabadulni.

Nincs ma azonban egyetértés abban, hogy a családnak továbbra is központi szerepet kell-e betöltenie a társadalomban. Habár a család struktúrája továbbra is létezik, bizonyos esetekben nagyon nehéz felismerni benne azt, amit a család az előző generációk számára jelentett. Új kapcsolati formákat látunk azonos nemű párokkal, akik bérnyák vagy spermadonor apák segítségével vállalnak gyermeket. Habár fontos erkölcsi határokat feszegetnek, ezek az alternatív „családok” olyannyira a hagyományos család képét mutatják, hogy paradox módon a hagyományos családmodell iránti vágyakozásukat bizonyítják.

Nyugaton tolerálják a szokatlan és avantgárd kapcsolati formákat, de a hagyományos család többé már nem divat. Egyeseknek még a „családi értékek” kifejezés is egy nyers és idejétmúlt erkölcsiséghez való vak és meggondolatlan ragaszkodást szimbolizál. Ebben az összefüggésben felmerül a kérdés: lehetséges-e még keresztény családként élni a mai világban?

Ez bizonyosan nehezebb feladatot és nagyobb kihívást jelent, mint eddig bármikor. Korábban a nyugati társadalmak bizonyos mértékig a keresztény értékekkel azonosultak. Mivel sok keresztény olyan környezetben élt, ami támogatta a családi egységet, elköteleződésük akkor is kitartott, ha az nem gyökerezett mélyen. De amióta a kulturális légkör annyira instabil körülöttünk, gyökereinknek mélyebbre kell nyúlnia a hit talajában, ha át akarjuk vészelní a vihart.

A mai társadalomban annyira elhalványult a házasságban megélt szerelem és a család szépsége, hogy a legtöbb ember azt gondolja, hogy a házasság és a család olyan, mint egy börtön: csak egy hagyományos, unalmas jogi aktus, ami veszélyezteti a szerelmet és elpusztítja a szabadságot.

„A szerelem mennyország, a házasság pokol” – írta Lord Byron 150 évvel ezelőtt.¹⁰ Akkoriban nem láthatta előre, hogy ez a gondolat ma mennyire hihetetlenül népszerű lesz.

---

¹⁰ Lord Byron, Don Juan, 3. ének: „Hej! szomorú!... Én fájlalom halálig, / Mert bűnjelünk, felnyúló, mint a hegy, / Hogy házasság és szerelem közt váltig / Foly a czivódás, bár mamájuk egy. / A szerelem szent házasságra válik, / Épp mint a bor, eczetbe át ha megy. / Az istenek nektárja, fűszere / Csaviczka lesz, savós lével tele.” (Ábrányi Emil fordítása)

Dietrich von Hildebrand fenomenológus és katolikus filozófus reagált erre a szörnyű anti-perszonalista hozzáállásra,¹¹ ami a már említett, szétzilált világban jelenik meg. Már jóval azelőtt, hogy katolikus hitre tért volna, von Hildebrandnak meggyőződése volt, hogy a házasságban megélt szeretetközösség a boldogság egyik legmélyebb forrása. Láta a házastársak szövetségének nagyszerűségét és szépségét, amit a fizikai egyesülés szimbolizál, aminek eredményeképp titokzatos módon létrejön egy új emberi személy. Felismerte, hogy a szeretet lényegétől fogva a végtelen és az örökkévalóság iránt vágyakozik. Ezért egy valóban szerelmes ember örökké hozzá akarja kötni magát szerelme tárgyához – és pont ez az az ajándék, amit a házasság nyújt. Ezzel ellentétben a korlátlan elköteleződés nélküli szerelem elárulja saját lényegét. Aki nem hajlandó elköteleződni (vagy aki visszavon egy elköteleződést, hogy egy másik kapcsolatot kezdeményezzen), becsapja önmagát. Összekeveri az újdonság izgalmát az igazi boldogsággal. Amint megértjük és elfogadjuk ezen megközelítés igazságát, nagy eséllyel adhatunk meggyőző és erős választ, és tehetünk tanúbizonyságot a fiatalság számára, segítve őket, hogy kitörjenek magányukból, valamint hogy újra felfedezzék és újjáépítsék a valódi perszonalizmust – a valós kapcsolatokat és az egyetlen előrevivő utat férfiak és nők számára, minden időben és kultúrában.

A házasság és a család ilyen perszonalizált látásmódja, amire az egykori németországi apostoli nuncius, Eugenio Pacelli, a későbbi XII. Piusz pápa buzdított,¹² nagy hatást gyakorolt a házasság és a család katolikus teológiájára a háborút követő évektől kezdve,¹³ a II. Vatikáni Zsinat idején¹⁴, Szent II. János Pál pápa testteológiáján¹⁵ és XVI. Benedek pá-

¹¹ Dietrich von Hildebrand, *Házasság – A hűséges szerelem titka* (Manchester, NH: Sophia Institute Press, 1981) és *uo.*, *A szerelem természete*, angolra ford. John F. Crosby (South Bend, IN: St. Augustine's Press, 2009). Ez utóbbiban bemutatja, hogy a vágy, hogy az általunk szeretett személy viszonzóan, egyáltalán nem önzés; hogy a vágy, hogy szeressenek és így egyesüljünk a másik személlyel, a másiknak tett önfelajánlás egy formája. Így von Hildebrand ellenáll annak az altruizmusnak, amely szerint csak azért vagyunk önzetlenek a szeretett személlyel, mert a másik javát akarjuk, és nem várjuk el, hogy a másik viszonzóan szeressen. Ugyanakkor ellentmond annak az állításnak is, miszerint a szerelmes boldogsága a szerelem elsődleges mozgatórugója. Von Hildebrand kimutatja a szerelem radikálisan a másikat középpontba állító irányát, miközben elkerüli a deperszonalizált altruizmus csapdáját.

¹² Von Hildebrand felesége, Alice által hivatkozva a *Házassághoz* írt Bevezetésében, XV. o.

¹³ William P. Roberts, „Christian Marriage” in Raymond F. Bulman és Frederick J. Parella, szerk., *From Trent to Vatican II: Historical and Theological Investigations* (Oxford: Oxford University Press, 2006), 209–226. old.

¹⁴ A házasságról adott zsinati tanításról jó áttekintést ad Marc Cardinal Ouellet *Mystery and Sacrament of Love* c. művében. *A Theology of Marriage and the Family for the New Evangelization*, angolra ford. Michelle K. Borrás és Adrian J. Walker (Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Company, 2015), 67–108. old.

II. János Pál pápa *Familiaris consortio* kezdetű apostoli buzdítása a keresztény család szerepéről a modern világban (1981. november 22.) a II. Vatikáni Zsinat Házasságról szóló teológiájának csúcspontja: <https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=202> (.)

¹⁵ II. János Pál: *Férfinak és nőnek teremtette őket. A test teológiája* angolra ford. Michael Waldstein (Boston: Pauline Books and Media, 2006.) Ez a kötet II. János Pál pápa a Test teológiájáról adott előadásainak új, kritikus fordítása. Vö. még: Christopher West, *Theology of the Body Explained: A Commentary on John Paul II's Man and Woman He Created Them*, 2., átdolgozott kiadás, (Boston: Pauline Books and Media, 2007). A Test Teológiája Intézet a pennsylvaniai Quarryville-ben (USA) különböző programokat kínál, többek között online tanfolyamokat, melyek tárgya az – oly reménytelenül várt – gyógyulás és felépülésbe vetett remény, és amelyekkel bárki képes újra felfedezni nemcsak annak

pának a család és a házasság iránt érzett lelkipásztori felelősségén és tiszteletén keresztül¹⁶ Ferenc pápa rendszeresen megismételt felhívásáig, hogy újra fedezzük fel a családi élet értékét.¹⁷

A keresztény család első két „hozzávalója” egy férfi és egy nő, akik mély egységet formálva elköteleződnek egymás iránt, és közben nem adják fel saját egyedi és különleges személyiségüket. A Teremtés könyve kimondja, hogy „a férfi elhagyja apját, anyját, a feleségéhez ragaszkodik, és ketten egy testté lesznek” (Ter 2,24). A Teremtés könyvéből azt is megtudjuk, hogy ez a csodálatos egység nem tartott sokáig: amikor Ádám és Éva fellázadt Isten ellen, közöttük is megszűnt a harmónia.¹⁸

Sokak számára az a gondolat, hogy ketten egy életen át eggyé legyenek, teljesen irreálisnak tűnik. Még Jézus tanítványai is gyakorlatilag lehetetlennek tartották az örökké tartó házasságot, és úgy gondolták, akkor inkább jobb volna meg sem házasodni (vö. Mt 19,10).¹⁹ A házasságok elbuknak, mint ahogy a papok is a saját hivatásukban. Azonban az érett személyiségű férj és feleség, ha behívják az életükbe Jézust, biztosítják egymás számára a boldog egyesülést.

Ezért az *Amoris laetitia* negyedik fejezetének elején (vö. 89–119) Ferenc pápa a Biblia egyik legismertebb, szeretetről szóló szakaszának – Szent Pál „szeretethimnuszának” (1Kor 13,4-7) – gyönyörű és mélyeséges egzegézisét nyújtja. A türelmes szeretetet úgy írja le, mint „amikor valaki nem engedi, hogy indulatok vezéreljék, és nem támad” (91). „Ez a türelem erősödik, ha elismerjük, hogy a másoknak is joga van velem együtt élni ezen a földön, úgy, ahogy van. Nem számít, hogy teher-e számomra, keresztezi-e a terveimet, nehéz-e a stílusával vagy a gondolataival, hogy nem mindenben olyan, amilyennek szeretném. A szeretet mindig mély együttérzést hoz magával, s elvezet a másoknak e világ részeként való elfogadásához, még akkor is, ha másként cselekszik, mint ahogyan én

---

jelentését, hogy férfinak és nőnek teremtettünk, hanem ezen keresztül a létezés teljességének, az életnek a jelentését is: <https://tobinstitute.org/> (.)

¹⁶ Az első, pápaként kiadott enciklikájában, melynek címe *Deus caritas est* (2005. december 25.) XVI. Benedek Istent szeretetként írja le, és az Isten irántunk érzett bőséges szeretetéről beszél, amit viszonzásul meg kell osztanunk másokkal az emberszeretet cselekedetein keresztül. Az enciklika két részből áll. Az első, teológiai elmélkedő részben leírja „ezen Szeretet és az emberi szeretet valósága közötti lényeges kapcsolatot”. Benedek pozitív módon láttatja a szexet és az erőszot, amivel megpróbálja meghaladni az emberi test régimódi, látásmódját. A férfi és a nő közötti szerelem Isten ajándéka, amit nem szabad kihasználni: <https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=198> (.) Vö: XVI. Benedek pápa *Házasság – Rövid összefoglalás* (Lehi, Utah: Institute for Marriage and Public Policy, 2008). Lásd még a következő weboldalt, ahol XVI. Benedek pápa házasságról és családról szóló válogatott tanításainak linkgyűjteménye található: <https://www.marriageuniqueforareason.org/pope-benedict-xvi/> (.)

¹⁷ A fent hivatkozott *Amoris laetitia* kezdetű szinódus utáni buzdításhoz kapcsolódóan vö. Ferenc pápa: *A családról* (San Francisco: Ignatius Press, 2015), ami a 2014. december 17. és 2015. szeptember 16. között a pápa szerdai audienciákon tartott beszédeinek gyűjteménye, amikben a Szentatya kifejtette a családok sürgős pasztorális szükségleteinek fontosságát a mai társadalomban. Ezek a katekézisek kihangsúlyozzák a családok iránt érzett mély szeretetét és törődését.

¹⁸ Claus Westermann, *Genesis 1–11*, angolra fordította John J. Scullion, S. J. (Minneapolis: Fortress Press, 1984), 242–278. old.

¹⁹ Curtis Mitch és Edward Sri, *Máté evangéliuma* (Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2010), 237–243. o. A szerzők bemutatják, hogy Jézusnak a házasság örökkévalóságáról szóló tanítása az első évszázadban pont annyira ment szembe az adott korszellemmel, mint manapság.

elvárnám.” (92). Ha ez nem annak az elegáns summázata, hogy miért a keresztény házasság – és kiterjesztve a család – intézménye az individualizmus által szétzilált világ egyetlen ellenszere, akkor nem tudom, hogy mi lenne az.²⁰

A „mindent elvisel” részhez Ferenc pápa az alábbi megjegyzést fűzte: „Az egymást szerető és összetartozó házastársak jót mondanak egymásról, és minden gyengesége, tévedése ellenére párjuk jó oldalát akarják megmutatni. Mindenképpen hallgatnak, hogy ne ártsanak a másiktól alkotott képnek. Ez azonban nemcsak külső gesztus, hanem belső magatartásból is fakad. Nem is annak együgyűsége, aki nem akarja látni a nehézségeket és a másik gyenge pontjait, hanem annak széles körű látása, aki a gyengeségeket és a hibákat a helyükre teszi. Tudja, hogy ezek a hibák nem a másik lényének egészét, hanem annak csak egy részét képezik. Egyszerűen el lehet fogadni, hogy valamennyien fények és árnyékok összetett együttese vagyunk. A másik nem csak annyi, amennyi engem zavar belőle.” (113)

Figyeljük meg a pápa megjegyzései mögött meghúzódó gondolatot – Dietrich von Hildebrand perszonalizmusát –, valamint azt, ahogyan Ferenc pápa bemutatja a keresztény házasságot, és ennek kiterjesztéseként a családot, mint az individualizmus által szétzilált világ egyetlen ellenszerét.²¹

A nyugati kultúrában hagyományosan, és számos más kultúrában ma is a család alapját az egy férfi és egy nő között kötött házasság, valamint a gyermekekkel megáldott szűk család alkotja.²² Nem vitás, hogy sok házasság nem volt ideális, és hogy a hagyományos keretek nem voltak tökéletesek: a nők nem élveztek egyenlő bánásmódot; az apák túlzott hatalmat gyakoroltak; sok gyereknek már kiskorától kezdve dolgoznia kellett, ami miatt nem volt igazán gyerekkoruk. De bármilyen hátrányai is voltak a hagyományos

²⁰ Ebben a témában ajánlott olvasmány még Karol Wojtyła: *Az aranyműves boltja. Elmékedések a házasság szentségéről, olykor drámai fordulatokkal* – In: A bennem növekvő Ige. Karol Wojtyła (II. János Pál pápa válogatott írásai. Ford. Balássy Péter és Balássy László. Zrínyi Nyomda Kiadó, Bp., 1990. Ebben a színházi darabban Krakkó fiatal érseke megírta átfogó reflexióját a szeretetről, amit úgy írt le, mint „az emberi létezés egyik legnagyobb drámáját. A szeretetre nincsenek könnyű válaszok, de van remény, ha elismerjük, hogy szükségünk van a mély és tartós elköteleződésre, és elfogadjuk annak kockázatait. Az elkötelezettségben megélt élet – legyen az egyházi hivatás vagy házasság – nem tanúságtétel-e és meghívás arra, hogy megtörjük a magány körforgását, amely a mai fiatal generációkat jellemzi, és amelyben élnek?

²¹ Ezen dinamikának és valóságnak a filozófiai alapjait nagyszerűen mutatja be Paul Ricoeur: *Soi-même comme un autre* (Paris: Éditions du Seuil, 1990). Ricoeur vágya, hogy túllépjen az „én” hegemoniáján és egy olyan én-filozófiát fogalmazzon meg, ahol az „én” nem az első fogalom, és nem is egy különálló másik tényező. Más szóval Ricoeur az én olyan konceptualizációját akarja kidolgozni, ami nem egyezik sem a hagyományos, Descartes-i fennkölt egóval, sem a dekonstruktivista filozófia teljesen megalázott és redukált „lecsupaszított” egyénével. A fenti fogalmakban meghatározott „énnek” isteni státusza van, és egy bennünk bízó Isten támasza nélkül, aki biztosítja, hogy nem csapnak be minket, ez az isteni státusz minden, amit biztosnak vehetünk, és a gyanakvó, szolipszista hozzáállással nehéz, vagy egyenesen lehetetlen elkerülni mindazt, amit másnak tartanak. Az utóbbi, dekonstruktivista elgondolás szerint értelmezett „egyen” szemben áll Nietzsche kijelentésével a perspektivizmusról, amelyben nem található on-tológiai tények. Ricoeur számára az egyén olyasvalaki, aki valaki mástól függ egy irányadó hermeneutika érdekében, és törekszik, amennyiben a valódi én attól függ, hogy valaki megtartja-e a szavát.

²² Az alábbi néhány bekezdésért köszönettel tartozom David Blankenhorn világos elemzéséért: *The Future of Marriage* (New York: Encounter Books, 2009).

család kereteinek, az számtalan generációnak segített. A társadalom a családok támogatására épült. A közösség elvárta, hogy működjön a házasság, azt akarta, hogy a párok együtt maradjanak és gyermekeket vállaljanak; a különélést vagy extrém esetekben a válást csak végső megoldásként tűrte meg.

A nyugati és néhány más társadalomban a hagyományos modell darabokra tört. Többé nem elvárás a monogámia, az élethosszig tartó elköteleződés vagy a gyermekvállalás. Ha dönteni kell, sokan a válást észszerű lehetőségnek látják. Milyen jövő áll a család előtt? Visszanyeri-e korábbi pozícióját, mint a nyugati kultúra alapegysége, vagy folytatódik átalakulása különböző formációkba? A házasság stabil struktúrát biztosít az élet nagy utazásához, vagy csak egy ideiglenes pihenőhelyet? Mi történik egy olyan társadalom szövetével, ahol az egyének örökké tartó fogadalmat tesznek házasságkötéskor, hogy aztán könnyedén megszegjék, ha a dolgok nem a tervek szerint alakulnak? Más szóval: az individualizmus sötétjében, magányában és szolipszizmusában való életet választjuk, vagy pedig azt, hogy a perszonalizmus világosságában, barátságában és egységében élünk?

Az erkölcsi kérdések folytatódnak: a gyermekek csupán az elvált szülők keserű játszma-inak sakkfigurái lesznek? Hogyan segíthetünk a gyerekeknek, amikor a szüleik válása miatt úgy érzik, hogy egyedül vannak és nem akarják őket, és amikor a szüleik cselekedetei miatti feldolgozatlan düh sokáig tombol bennük? Hogyan támogathatjuk az egyedülálló szülőket – többségükben anyákat – abban, hogy megpróbálják egyedül felnevelni gyerekeiket? Spermadonorok és béranyák esetében ki az igazi anya vagy apa? A petesejt- vagy spermadonor személyazonossága valóban lényegtelen? Méltányos-e a gyerekekkel szemben, hogy nem ismerik genetikai anyjukat vagy apjukat? Mi játszódik le egy gyermekben, amikor megtudja, hogy anyja vagy apja örökre, nyomtalanul eltűnt? Vagy amikor megtudja, hogy tervasztalon született gyerek, akiért fizettek abban a hitben, hogy egy bizonyos gyerek jön létre? Mi a helyzet a meg nem született gyerekekkel, akiknek az életét túl korán megszakították, mielőtt szemtől szembe találkozhattak volna családtagjaikkal? Nem vagyunk-e szegényebbek azáltal, hogy ők egyáltalán nem láthatták meg a napvilágot? És még meg sem említettük a mai genderideológiát, amit Ferenc pápa úgy ír le, mint „korunk káros ideológiáját, ami eltörli a különbségeket és mindent egyformává tesz; a különbségek eltörlése az emberiség eltörlése.”²³ Ismét ez a kérdés: szétzilált individualizmus vagy helyreállított perszonalizmus?

Ahogy a múltban, a Katolikus Egyház *Tanítóhivatala* ma is következetesen tanít az egyházról. Az emberi személy nem csak szent, de szociális is. Az, ahogy a társadalmunkat szervezzük – gazdasági és politikai, jogi és társadalompolitikai téren – közvetlenül hat az emberi méltóságra és az egyének azon képességére, hogy közösségben növekedjenek.

---

²³ Ferenc pápa beszéde a „Férfi és Nő: Isten képmása: Hivatások antropológiája felé” Nemzetközi Konferencia résztvevőinek (Synod Hall, 2024. március 1., péntek): <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2024/march/documents/20240301-convegno-uomo-donna.html> (.) [Nem hivatalos magyar fordítás: <https://www.magyarKurir.hu/hirek/ferenc-papa-manapsag-legsulyosabb-veszely-kulonbsegeket-eltorlo-genderideologia>]

A házasság és a család olyan központi szerepet betöltő társadalmi intézmények, amelyeket támogatni és erősíteni kell, nem pedig aláásni. Hitünk szerint az embernek joga és kötelessége részt venni a társadalomban, együtt keresve a közös jót és mindenkinek, főleg a szegényeknek és az elesetteknek a boldogulását.

Ferenc pápa szavaival: „Az ember úgy van megalkotva, hogy csak akkor fejlődhet, teljesedhet ki és találhat önmagára, »ha őszintén elajándékozza önmagát«. Ugyanígy csakis a másokkal való találkozás során juthat el igazsága mély felismerésére: »Valójában csak annyiban kommunikálok önmagammal, amennyire másokkal.« Mindez megmagyarázza, miért nem tapasztalhatja meg az élet értékét a szeretet megnyilvánulásának konkrét arcai nélkül. Itt rejlik a hiteles emberi létezés titka, mert »az élet ott létezik, ahol kapcsolat, közösség és testvériség van; az élet akkor erősebb a halálnál, ha valódi kapcsolatokra és a hűség kötelékeire épül. Nincs élet ott, ahol az ember úgy tesz, mintha csak önmagához tartozna és elszigetelten él; az effajta magatartásban a halál kerekedik felül.«”(87)²⁴

A család meghatározó befolyással bír személyiségünkre és sorsunkra. Mindig meghatározott emberi kapcsolatokba születünk bele. Családi környezetünk lehet szegény, kényelmes vagy vagyonos; szüleink lehetnek iskolázottak vagy írástudatlanok, érzelmileg fejlettek vagy éretlenek. Mindezen tényezők kihatnak létezésünk kilátásaira. Nem mindannyian kezdünk ugyanarról a startmezőről. Szép lenne, ha mindannyian egyenlők lehetnénk, de ahogy a lapokat leosztották, „egyesek egyenlőbbek a többieknél.”

Karakterünk, személyiségünk az élet során fejlődik. Ez a folyamat a családban kezdődik. A gyermekek itt tanulnak meg először szeretni és gyűlölni, kedvesnek vagy manipulatívnak lenni, szolgálni vagy másokon uralkodni. A család az élet elemi iskolája. Ha a gyermekek csak igazságtalanságot tanulnak a családban, nagyon nehezen építenek majd igazságos kultúrát felnőttként. Ha csak hazudni és másokat megtéveszteni tanítják őket, később nagyon nehezen lesznek képesek segíteni egy transzparens társadalom építésében.

Egyházi szinten talán még nem értettük meg és fogtuk fel teljesen Szent II. János Pál pápa azon meglátását, miszerint a család „családi egyház”.²⁵ Itt talán segíthet némi etimológia. A görög *ekklésia* (ἐκκλησία) szó, amit általában „egyháznak” fordítanak, két tagból áll: egy előtagból, ek (ἐκ), jelentése „valamiből ki”, és egy igéből, *kaleó* (καλέω), jelentése „hívni”, ezért a szó jelentése „kihívni”. Az egyház, az *ekklésia*, az egyetlen olyan családi közösség, ahol minden magányon és individualizmuson túl lehet lépni, minden különbséget el és be lehet fogadni, ez a valahova tartozás közössége, ahol „kihívnak” bennünket szétzilált, magányos és személytelen világunkból, hogy egy újjáépített, közösségi és perszonalista világban éljünk, ahol azok lehetünk, akik valóban vagyunk, és

²⁴ Ferenc pápa Fratelli tutti kezdetű enciklikája A testvériségről és a társadalmi barátságról (2020. október 3., ford. Dr. Diós István). https://www.katolikus.hu/media/Fratelli_tutti_keresheto.pdf (.)

²⁵ Ez a kifejezés kedves volt Szent II. János Pál pápa számára, mert tíz alkalommal jelenik meg a *Gratissimam sane*. Levél a családokhoz c. írásában (1994. február 2.), 3, 5, 13, 14, 16, 19. https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/hu/letters/1994/documents/hf_jp-ii LET_02021994_families.html (.) A „családi egyház” azt jelenti, ahogy megéled a hitedet a testületekben, a családotban, a plébánián és a közösségeidben, az továbbgyűrűzik, és megváltoztatja a világot.

azzá válhatunk, akiké válni valóban meghívást kaptunk – egymással kapcsolatban álló személyek, mert Istennel kapcsolatban álló személyek vagyunk.

A nyugati kultúrában a család szerepe körül kialakult minden ellentmondás ellenére van valami mélyen megnyugtató abban, hogy sokan még mindig hisznek ebben az értékben. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, amit az ENSZ 1948-ban hirdetett ki, kijelentette, hogy a család a társadalom alapegysége.²⁶ Ez nem annak a megfogalmazása, hogy milyen [a család], hanem annak, hogy milyennek kellene lennie. Nem a család állapotának, hanem az ideális család képének leírása. Nem empirikus tény, hanem érték. Még ha a család állapota nem is egyezik ezzel az értékkel, még akkor is azt akarjuk, hogy a család feleljen meg ennek az értéknek, azt akarjuk, hogy a család legyen a társadalom magja. Ez az érték nagyon megnyugtató, mert ezen keresztül azt mondjuk, hogy nem akarjuk, hogy az egyén vagy az individualizmus legyen a társadalom alapvető valósága. Minden társadalom alapjaként egy olyan embercsoportot akarunk, amit „családnak” hívunk, melynek tagjai erős és időtálló gyökerekkel kapcsolódnak egymáshoz. Azt akarjuk, hogy minden kultúra alapja az altruista kultúra legyen; az önérdék előtérbe helyezése helyett egy férfit és egy nőt akarunk, akik szabad elhatározásukból kelnek egybe, akik hajlandóak életük során a tőlük telhető legjobbat nyújtani és áldozatot hozni, hogy gyermekeket vállaljanak és gondoskodjanak róluk.

Szent II. János Pál pápa szavaival: „Az élet népében és az életet szolgáló népben» *nagyon fontos a család felelőssége. Az a felelősség, mely természetéből – tudniillik hogy az élet és a szeretet házasságra alapozott közössége – és küldetéséből fakad, és arra szólítja, hogy »őrizze, nyilatkoztassa ki és közölje a szeretetet*«. Isten szeretetéről van itt szó, melynek a szülők munkatársai, szinte tolmácsai az élet továbbadásában és az Atya tervei szerinti nevelésében. A szeretet műve ugyanis az ingyenesség, az elfogadás, az ajándékozás. A családban mindenkit elismernek, tisztelnek és elfogadnak, mert személy, s aki jobban rászorul, az intenzívebb és éberebb gondoskodásban részesül. A család hivatása, hogy tagjai életét a születéstől a halálig kíséri. Valóban »*az élet szentélye (...), az a hely, ahol az életet, Isten ajándékát megfelelő módon fogadni lehet, meg lehet védeni a sokféle támadással szemben, és az kibontakozhat egy hitelesen növekvő emberség igényei szerint*«. Ezért *meghatározó és pótolhatatlan a család szerepe az élet kultúrájának építésében.*”(92)²⁷

Ameddig a család intézménye fennáll,²⁸ a mindenkori családok minden hiányossága és kudarca ellenére lesz egy olyan intézményünk, ami nagyobb az embernél, egy olyan

²⁶16. cikk, 3. <https://www.coe.int/hu/web/compass/the-universal-declaration-of-human-rights-full-version-> (.)

²⁷II. János Pál pápa, *Evangelium vitae* kezdetű enciklikája Az emberi élet sérthetlenségéről (1995. március 25.): <https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=78> (.)

²⁸Vö. Michael Nowak, „Crumbling Foundations: Why the Family Unit is Crucial to Civilization.” <https://crisismagazine.com/vault/crumbling-foundations-why-the-family-unit-is-crucial-to-civilization> (.) A magyar családügyi politika kontextusában is érdekesek ezen amerikai katolikus filozófus és diplomata reflexiói az „egyetemes családfőváros” létrehozására történő felhívásában. Bár elismeri, hogy fontos egy erős, bölcs és leleményes kormányzat, mindazonáltal azzal érvel, hogy egy szabad társadalomban a család központibb és dinamikusabb szerepet játszik a gazdaságában és az önkormányzatosságában.

struktúránk, ami természeténél fogva meg akarja haladni az önzés szűk és önmagába zárt kereteit. A család annak a reménynek a jele, hogy a világban nem az önérdéké lesz az első és az utolsó szó. A család az individualizmus által szétzilált világ egyetlen ellenszere. A család, minden társadalmi és egyházi vonatkozásában a rend tapasztalatát nyújtja a világ káoszában, és az igazi kiteljesedésnek ad helyet minden generáció számára, a miénket is beleértve. A család az egyetlen intézmény, ami arra tanít minket, hogy *pro Deo et patria* fejlődjünk és éljünk!

SEMJÉN ZSOLT

miniszterelnök-helyettes, a KDNP elnöke

Kereszténység és közélet

Elnök Úr! Excellenciás Nuncius Úr! Excellenciás Püspök atyák! Főtisztelendő atyák! Alelnök Úr! Miniszter Úr!

Mélyen tisztelt hölgyeim és uraim – megkockáztatom itt, ebben a közegben: kedves testvérek! Magyarország Kormánya nevében nagy tisztelettel köszöntöm Önöket!

Magyarország Alaptörvényébe beírtuk, hogy a magyar állam egészének és minden részének feladata identitásunk, a keresztény civilizáció védelme, ezért szimbolikus, természetes és helyes, hogy a KÉSZ-nek a kongresszusa itt van az Országgyűlés felsőházi termében. A feladat, amit kaptam, a kereszténység és a közélet kapcsolatáról néhány gondolatot elmondani önöknek.

Engedjék meg, hogy Isten népében a közéletben részt vevő Krisztus-hívők helyéről mondjak néhány gondolatot. Mindennek a kiindulópontja, fundamentuma Jézus Krisztus evangéliuma, mely térben, időben és témáját tekintve egyetemes. Érvényes a Szentföldön, érvényes itt, Magyarországon, az Északi- vagy a Déli-sarkon, a naprendszerben és az egész univerzumban. Ahogy érvényes volt Krisztus evangéliuma kétezer évvel ezelőtt, érvényes most is, és érvényes az idők végezetéig, az örökkévalóságig. És Jézus Krisztus evangéliuma érvényes témáját tekintve is: nem létezik az életnek olyan területe, ahol az evangélium ne lenne érvényes.

Gondoljunk például a művészetekre. Ha kivennénk a szakrális művészetet a művészet-történet egészéből, nagyon megszegényülne a művészettörténet. Sőt többet állítok: a művészet, amennyiben művészet, mindig van benne valamilyen szakrális mozzanat. Lehet, hogy rácsodálkozik a természet szépségére és dicsőíti Istent, lehetséges, hogy keresi Istent, az is lehetséges, hogy perlekedik az Istennel, de a művészet, amennyiben művészet, mindig van benne valamilyen transzcendentális, valamilyen szakrális mozzanat. Igaz ez a tudomány tekintetében is. Az evangélium illetékessége, az egyház illetékessége a tudomány tekintetében is megvan.

Heidegger-től származik az a zseniális meglátás, hogy egyetlen tudomány mint tudomány sem képes arra, hogy meghatározza önmagát, módszertanát és illetékességének a határait. Hogy mi a matematika, az nem írható le számokkal. Hogy mi a kémia, az nem írható le kémiai képletekkel, hogy mi a biológia illetékességének a határa, az nem egy szakbiológiai kérdés. Az filozófiai, etikai kérdés. Gondoljunk csak arra, hogyha mindazt megtenné az emberiség vagy a biológia mint szaktudomány, ami technikai, technológiai értelemben megtehető (gondoljunk a génmanipulációra, a klónozásra és így tovább), akkor a horror sci-fi kategóriájába jutnánk. A tudománynak megvan a jogos autonómiája, de nem az erkölctől való autonómiája. Ebből kifolyólag az

evangélium érvényes a művészetek vagy a tudományok tekintetében is, és az egyháznak van szava ezeken a területeken is.

Ha igaz az, hogy mindenre érvényes az evangélium és az egyháznak van küldetése a művészetekhez, a tudományokhoz, akkor a politikára vonatkozóan is van mondanivalója az egyháznak. A politika szót eredeti értelmében értem. Arisztotelész határozta meg úgy az embert, hogy „zoon politikon – politizáló állat”. A politika tehát nem pusztán a párt-politikát jelenti, sőt lényegét tekintve nem azt jelenti, hanem a társadalom dolgaival való foglalatosságot, foglalkozást, odafordulást, érdeklődést. Tehát a közéletet értem most a politika szó alatt.

Az egyház, miután nem idegen számára semmilyen terület, a társadalom kérdéseiben, politikai kérdésekben is van szava. Ezért van, hogy az egyház Jézus Krisztus evangéliuma alapján reflektálva a kor kihívásaira, újra és újra megfogalmazza társadalmi tanítását. A mi korunkban ez XIII. Leó Rerum novarumával, a nagy szociális enciklikával indult, és azóta is korról korra a pápák a munkáskérdésben, a környezetvédelem kérdésében és az élet minden releváns közéleti kérdésében is iránymutatást adnak az evangélium alapján, a kor kihívásaira reagálva. Nekünk, világban élő keresztényeknek a feladatunk az, hogy ezt a társadalmi tanítást azon a helyen, ahova a gondviselés állított minket, megvalósítsuk.

Az evangéliumban megkaptuk a küldetést a világhoz, hogy evangelizáljuk a világot. A Miatyánkban, az Úr imádságában imádkozzuk: „adveniat regnum tuum – jöjjön el a te országod”. De mit jelent az, hogy jöjjön el Isten országa? Legalább három dolgot kell, hogy jelentsen: az első, hogy személyes, egzisztenciális értelemben itt és most valósuljon meg a szívünkben Jézus Krisztus királysága. Egyetemes értelemben azt jelenti – ahogy Szent Pál mondja –, hogy Isten legyen mindenekben minden, valósuljon meg Isten egyetemes uralma a mindenségben. De jelenti azt is, hogy nem keresztény felfogás, amelyik azt mondja, hogy katolikus vagy református vagyok vasárnap a templomban, esetleg otthon a családban, de fütyülök arra, hogy mi történik a városommal, mi történik a hazánkkal, a világunkkal. Éppen az evangéliumban, a keresztségben kapott küldetésünk, hogy elmozdítsuk a világot az evangélium értékeinek az irányába. Mindenki ott, ahova a gondviselés állította: az orvos a műtőasztal mellett, a mérnök a tervezőasztalnál, a tanár a katedrán, a munkás az esztergapadnál, a politikus itt, a parlamentben. Mindenki azon a helyen, ahova a gondviselés állította.

Az egyház, a hierarchia értelmében vett egyház az evangélium tanítását enciklikák formájában korról korra megfogalmazza, és a papság a szószékről ezt hirdeti, hiszen az egyház társadalmi tanítása része a teológiának. Nekünk, világban élő keresztényeknek az a feladatunk, hogy ezt megvalósítsuk ott, ahova a gondviselés állított minket. Ez vonatkozik a KÉSZ-re, a keresztény értelmiség minden tagjára is. És nekünk, KDNP-seknek is, akik közül többeket itt látok, az a feladatunk, hogy az önkormányzatokban, a parlamentben, a kormányban, az Európai Unióban, ott, ahova a küldetésünk szól, ott valósítsuk meg az egyház társadalmi tanítását. Mindezek kapcsán három rövid tézisben szeretnék néhány dolgot tisztázni.

Az első: sokat beszélnek az állam és az egyház elválasztásáról. Mit jelent ez? A tézisem az, hogy az állam és az egyház elválasztása nem jelentheti az egyház és a társadalom elválasztását, hiszen egyszerre vagyunk tagjai az egyházunknak és polgárai a magyar hazának. A kettőnek nem a szembeállítás a járható út, hanem a kettő harmonikus együttműködése az egész társadalom javára. Egyébként skizofrén dolog lenne, hogyha magamban szembe kellene állítani az egyház tagját és a társadalom tagját. Nekünk pont az a küldetésünk, hogy segítsük, hogy az egyház a társadalomban betölthesse a küldetését. Engedjenek meg néhány gondolatot – még akkor is, ha spekulatívnak tűnik – a magyar egyházpolitika lényegéről. A magyar egyházpolitikai modellnek a lényege nem a szétválasztás hangsúlyozása, hanem az állam és az egyház együttműködése a társadalom egészének a javára. Magyarországon az állam és az egyház el van választva. Külön van válva, hogy egész pontosan fogalmazzak. Mégpedig azért, mert az egyház nem gyakorol közhatalmi funkciót, az állam meg nem avatkozhat és nem is avatkozik szakrális, teológiai kérdésekbe. Az immanens világi állam nem illetékes dogmatikai kérdések eldöntésére, és nem avatkozik az egyház autonómiájába se a tanítás, se a személyek tekintetében. Fontos látni ennek a fundamentumait: két „sui generis” valóság van, két „societas perfecta”, ahogy Szent Tamás mondja. Két tökéletes társaság: az állam és az egyház. Abban az értelemben tökéletes, hogy a céljai eléréséhez szükséges eszközökkel önmagától rendelkezik és a létét nem valamilyen más entitásból, hanem önmagából meríti. Ez azt jelenti az egyház esetében, hogy a létét nem az államnak köszönheti, hanem isteni alapítójának, és a céljai eléréséhez szükséges eszközökkel önmagától rendelkezik.

Ezért az állam és az egyház kapcsolatában nem fogadható el alá-fölé rendeltség, csak a legszigorúbb mellérendeltség. És a magyar egyházpolitikai modell pontosan ezt valósítja meg. Egyébként a világban két szélsőség létezik: az egyik, ami bizonyos ortodox országoknak a hagyománya, ahol gyakorlatilag az egyház nincs különválva az államtól, az állam, hogy úgy mondjam, kézben tartja az egyházat. Az egyház úgy működhet, mint az állami intézményrendszernek valamely alrendszere. Ez nem helyes, mert nincs meg az egyház szabadsága. A másik szélsőség a francia modell, amit egy szekularista és szeparatista modellnek neveznek, ami a világnézeti semlegességet hangsúlyozza. Most csak zárójelben jegyzem meg, hogy a semleges államnak a semleges világnézettel szemben is semlegesnek kellene lennie, de Franciaországban nem ez történik, hanem az állam államhatalmi eszközökkel propagálja és kivételes helyzetbe állítja az úgynevezett semleges, szekularista, szeparatista világnézetet. A világnézeti semlegességnek azt kellene jelentenie, hogy az állam mint állam nem kötelezi el magát egyetlen világnézet mellett sem, amely a társadalomban van, de a szeparatista modellnél nem ez történik, hanem az állam elkötelezi magát a szeparatista, szekularista világnézet mellett. A semleges államnak a semleges világnézettel szemben is semlegesnek kellene lennie. A szeparációs modell, az erőszakos elválasztás, az antiklerikális modell éppen ezért logikailag is téves és szélsőséges, mert megpróbálja az egyházat a társadalomtól is elválasztani.

A mi egyházpolitikai modellünk az együttműködésre épül: az egyház szabadsága biztosítva van, és nem a szembeállításra helyezük a hangsúlyt, hanem a harmonikus együttműködésre. Anélkül, hogy túlzottan egyházpolitikai kérdésekbe bonyolódnék, fontos látni, hogy mondjuk egy ferences iskola, például a Szent Angéla-iskola egy valóság, de

két aspektusa van: egyházi intézmény és vallásos intézmény. E tekintetben az állam feladata a vallásszabadság biztosítása, de egy ferences gimnázium egyúttal közfeladatot átvállaló intézmény is. Az állam nem mondhatja, hogy én biztosítom nektek a vallásszabadságot, ti meg tartjátok fenn az intézményeiteket, ahogy tudjátok, hanem az állam feladata – éppen az együttműködésből fakadólag –, hogy biztosítsa a vallásszabadságot és az állampolgárok döntése, szabad intézményválasztása alapján pontosan ugyanúgy finanszírozza az egyházi iskolákat, az egyházi intézményeket, mint a hasonló feladatot ellátó állami vagy önkormányzati fenntartásúakat. Ezt azért éreztem fontosnak elmondani, hogy alátámasszam az első tézisemet, miszerint az állam és az egyház elválasztása nem jelentheti az egyház és a társadalom elválasztását.

A második tézis, amit gyakran hallunk, hogy az egyház tartson egyenlő távolságot a különböző politikai felfogások, a különböző politikai pártok között. Mit mondanak? Ha ez igaz lenne, akkor az egyháznak kellene lesnie, hogy mikor melyik párt éppen mit talál ki, és aszerint sasszézni jobbra vagy balra, hogy mindig egyforma távolságra legyen a különböző pártoktól. A valóság pont fordítva van: nem az egyház mozog a pártokhoz képest, hanem a pártok mozoghatnak szabadon az egyházhoz képest, és az egyház ott, akkor és annyiban működik együtt valamely politikai szereplővel, ahol, amikor és amennyiben az keresztény értékeket képvisel. Ha ilyet képvisel, együttműködik, ha nem képvisel, akkor nem működik együtt. Mi, kereszténydemokraták nem azt várjuk, hogy az egyház álljon közel hozzánk, hanem mi vállaljuk, hogy az egyház társadalmi tanítását igyekszünk képviselni, és ezért igyekszünk közel állni az egyházhoz. Az az elvárás, hogy az egyház tartson egyenlő távolságot, totális logikai tévedés és teljes félreértés a helyzetnek.

A harmadik gondolat, hogy az egyház mint hierarchia és a közéletben lévő keresztény értelmiség nemcsak az értékek és az egyházszerkezet szempontjából van közösségben, hanem az érdekek szempontjából is. Ha kétségbe lehet ugyanis vonni, hogy az egyháznak van releváns, legitim társadalmi tanítása és ilyen értelemben közéleti mondanivalója, akkor nekünk, közéletben lévő keresztény értelmiségnek, keresztény embereknek nincs politikai legitimitásunk. De megfordítva is áll: ha ki lehet minket szorítani, akkor nincs, aki megjelenítse az egyház társadalmi tanítását, és az egyházat visszaszorították a sekrestyébe. Ezért van a közös érték mellett a közös érdek is. Akkor lehet megjeleníteni az egyház társadalmi tanítását, ha van politizáló, a közéletben részt vevő értelmiség. Mi pedig akkor tudunk megjeleníteni, ha van legitimitációnk, és akkor van legitimitációnk, ha nem lehet kétségbe vonni, hogy az egyháznak van társadalmi tanítása.

Befejezésül hadd szóljak – egzisztenciális értelemben – a közéletben, ha tetszik, a politikában részt vevő keresztényekről. Aki arra adja a fejét, hogy a közéletben, a politikában részt vesz, annak két dolgot kell egyszerre megtenni: tisztességesnek lenni és hatékonynak. Tisztességesnek lenni, mert ha nem tisztességes, akkor az erkölcsi stiklikkel nem csak önmagának és a pártjának, hanem magának a kereszténységnek, az evangélium hirdetésének okoz kárt. Itt viszont fontos egy zárójelet tenni: az, hogy valakit támadnak, az nem azt jelenti, hogy nem tisztességes, hanem sok esetben azt, hogy olyan hatékonyan képviseli a keresztény értékeket, hogy a kereszténység ellenségeinek érdemes őt támadni. Ugyanis ha nem volna hatékony, senki se foglalkozna vele. Tehát tisztességesnek

és hatékonyak kell lenni. Mert jámbor emberekkel tele van mondjuk a ferences rendház is, de ebből nem következik az, hogy minden derék ferences atyának parlamenti képviselőnek kellene lenni, vagy részt kellene vennie a közéletben. A politika mestersége hasonló, mint mondjuk az, hogy valaki mérnök vagy orvos. Kell hozzá bizonyos tehetség, de kell hozzá szakmai műveltség. Ki kell, hogy fejlődjenek az embernek azok az érzékei, meglegyenek azok a tapasztalatai, az a tudása, ami a közéletben való részvételhez szükséges.

Befejezésül – gondolkodtam, hogy ezt szóba hozzam-e vagy sem, de – mivel részt veszünk a közéletben, nem lenne helyes, hogyha a közélet kihívásaira nem reflektálnánk, és szemérmes hallgatásba burkolóznánk. Mindannyian tudjuk, hogy az utóbbi időben az egyházat és a keresztény közéletet is megrázta néhány papnak a botránya, ami menthetetlen, visszataszító és botrányos. A kereszténység nagy reménye, hogy minden bűnre van bocsánat, kérdés, hogy mekkora a penitencia. Az egyház hagyománya alapján ezeknek az azóta egyébként fölfüggesztett vagy laicizált papoknak vízen és kenyéren kellene valahol Közép-Afrikában egy lepratelepen gondozni a leprásokat, és megpróbálni kikönyörögni a Jóistentől a bűnbocsánatot.

Ami visszataszító, az visszataszító, ami védhetetlen, az védhetetlen, ami súlyos bűn, az súlyos bűn, és ezt nem kell relativizálni azzal, hogy az egyházban lévő ilyen események töredékei a világban lévő hasonló intézményekben való bűnöknek, mert egy bűn is elfogadhatatlan és botrányos, és súlyosan árt az egyháznak. Fontos az, hogy reflektáljunk erre és ne hallgassunk szemérmesen, hanem álljunk bele ebbe a helyzetbe. El kell ismerni, hogy ami szörnyű, az szörnyű, ami visszataszító, az visszataszító, és ami védhetetlen, az védhetetlen.

A másik viszont az, hogy az egyház ellenségeinek és kritikusainak (a kettő nem teljesen ugyanaz, sőt a kettő nem ugyanaz), akik egyébként a genderideológiát propagálják, azoknak nem azt kellene mondani ilyen esetben, hogy „welcome to the club”? Hát nem ezt akarták?

Visszataszító a kettős élet, visszataszító a szemfogatás, súlyos bűn. Ennél már csak egy súlyosabb bűn van: ha valaki erre még büszke is. Amikor néhányan a saját deviáns élethelyzetükből politikai ideológiát csinálnak és még el is nevezik büszkeségnek. A kettős morál és a szemfogatás súlyos bűn, de ennél nagyobb bűn és nagyobb baj, ha valaki nem azt mondja, hogy igen, a bűn az bűn, hanem a bűnt úgy próbálja beállítani, mint erényt, úgy próbálja beállítani, mint progressziót, úgy próbálja beállítani, mint haladó politikai ideológiát, és úgy próbálja beállítani, mint büszkeséget. A legnagyobb bűn, ami létezik, ha valaki a rosszat jónak mondja és a jót rossznak.

Ez a kiindulópont, és ehhez ragaszkodnunk kell, mert itt van a vízváltó.

Fontos egy dolgot még tisztázni: az egyház nem a szentek egyháza. Az egyház szent, de azért szent az egyház, mert Jézus Krisztus szent. Ő az egyedül szent, és az egyház azért szent, mert Krisztus misztikus teste, nem pedig azért, mert minden egyes tagja szent. A szent egyház a bűnösök egyháza, amit ékesítenek a szentek, nem is akárhogy, de a szent

egyház nem azért szent, mert minden egyes tagja kivétel nélkül szent. Amikor a Szájer-ügy volt, akkor mondtam, és ez most is nagyon igaz: a Pitagorasz-tétel akkor is igaz, ha a matektanár részeges. Nem azért igaz a Pitagorasz-tétel, mert a tanár alkoholista vagy nem alkoholista. Jézus Krisztus evangéliuma akkor is érvényes, ha a plébános részeges vagy bűnös.

Ezekkel a gondolatokkal erősödünk meg és járunk tovább az evangélium hirdetésének útján, Isten országának az eljövételén. Mindannyian tegyünk meg mindent, amit tudunk az evangélium érvényre juttatására, esendő emberként is az életnek azon a helyén, ahova a gondviselés állított minket. Ezekkel a gondolatokkal köszönöm meg, hogy meghallgattak.

PALÁNKI FERENC

debrecen–nyíregyházi megyéspüspök

A Magyar Katolikus Egyház szerepe a családok és nemzetünk jövőjében

Tisztelt Elnök Úr! Excellenciás Nuncius Úr és Püspök Úr! Tisztelt Miniszterelnök-helyettes Úr! Kedves Testvérek!

Egy ilyen nehéz téma [Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes beszéde] után mi mást tehet az ember, mint imádkozik. Imádkozunk, hiszen ahogyan Mindszenty bíboros is mondta, az igazság akkor is igazság, ha csak egyetlen ember tartja, és akkor is, ha senki sem tartja. Vagyis Jézus Krisztus ugyanaz tegnap, ma és mindörökké. Ő az, akihez fordulhatunk.

Megtartó közösségek: család, nemzet, kereszténység.

A kereszténységgel kezdeném, de engedjenek meg először egy személyes vonatkozást. Az idén lettem 60 éves, és ez alkalomból valaki a 90. zsoltár szavaival köszöntött:

„Életkorunk mindössze hetven év,
jó erőben lehet tán nyolcvan is.

De javarészt még az is baj és törődés;
bizony hamar elszáll, és mi elmegyünk.

Ki tudja fölmérni haragod erejét, ki fél eléggé haragod hevétől?

Taníts meg számot vetni napjaink sorával, hogy bölcsességre neveljük szívünket.” (10-12)

Valóban nem könnyű az életünk, nagyon sok nehézségünk van. Valaki azt mondta, hogy az ember élete reggel fényes, délben átlagos, este meg már szürke. Azt tapasztaljuk, hogy kopunk, öregszünk, fogy az életünk, az egészségünk, az erőnk, és keressük a kapaszkodókat.

Murphy törvénye, hogy ha valami elromolhat, el is romlik.

Látjuk, hogy milyen sok probléma vesz körül bennünket. Szent Pál apostol ezt így fogalmazza meg: Látom a jót, és mégsem teszem. „Én szerencsétlen ember! Ki szabadít meg e halált hozó testtől?” (vö. Róm 7, 21-24).

Az ember tragédiájában Ádám ezt mondja: „csak az a vég, csak azt tudnám feledni!”

Igen, ott van az emberben az elmúlás, hogy előbb-utóbb mindennek vége. Keressük a kapaszkodókat. Régebben volt egy tévéműsor, az volt a címe: Maradj talpon! Az ilyen

vetelkedőket azért szeretem, mert nagyon sok mindent lehet tanulni belőle. Az életünk is ilyen, mint ebben a műsorban: odaállít egy kérdés elé, egy probléma elé, és ha nem tudunk válaszolni, megnyílik alattunk a föld és irány a süllyesztő.

Mi nem ilyen világot szeretnénk! Mi olyan világot szeretnénk, ahol ha bárki alatt megnyílik a föld, akkor a szeretet kötelékeivel összekapcsolódunk. Ismerős ez a szó: *vinculum caritatis*. Összekapcsolódunk a szeretet kötelékeivel, hogy ha valaki alatt megnyílik a föld, akkor is fenn tudjon maradni, hogy talpon tudjon maradni. Ennek az alapja a meggyőződésünk, a hitünk szerint a kereszténység, hiszen Jézus Krisztus a mi megváltónk. Protestáns testvéreinktől így hallom ezt a kifejezést: ő a megtartó. Milyen szép! Megtart szeretetében, megtart az életben, megtart az életnek, az örök életnek, nehogy az örök halál süllyesztőjébe essünk. Ezért a kereszténység nem egy eszme, nem egy vallás, nem egy ideológia csupán, hanem egy személy, maga Jézus Krisztus. A kereszténység egy életforma. Az ő tanítása, élete, halála, feltámadása megtart bennünket a személyes és a közösségi életünkben is.

Egyikünk sem menthetetlen eset. Azt mondja Jézus: „aki hisz bennem, annak örök élete van”. Ilyenkor az iskolai év elején, amikor a gyerekekről beszélgetünk és évnytőt tartunk, ezt szoktuk nekik mondani: tanuljatok, hogy életrevalók legyetek. Én azért hozzá szoktam tenni, hogy ne csak életrevalók, hanem örök életre valók is legyetek, mert nem csak rövid távon, nem csak néhány évtizedben kell gondolkodnunk. Nekünk örök távlatunk van Jézus Krisztus megváltása óta. Kétségtelen, hogy a jézusi eszményt megközelíteni sem tudjuk, mégis törekednünk kell rá, mert ő nem teszi lejjebb a lécet, amikor azt mondja, hogy legyetek tökéletesek, amint mennyei Atyám tökéletes.

Ez azt jelenti, hogy senki nem mondhatja: most már elég jó keresztény vagyok, most már elég magasan állok, most már nem kell haladnom. Az élet, hogy ha él, akkor növekszik, fejlődik. Akkor nem leszálló ágban lévő életről van szó, ami reggel fényes, délből átlagos, este szürke, hanem egy felfelé ívelő életről, ami a legvégén lesz majd a legfényesebb. Ehhez viszont valóban az kell, hogy Jézus Krisztust megismerjük és egyre jobban szeressük. Mert hiszen az az örök élet, hogy megismerjük Istent és azt, akit ő küldött, Jézus Krisztust, hogy megismerve az ő szeretetét, az ő életét, életre váltsuk mi is a személyes életünkben. Kereszténynek lenni ma is azt jelenti: Jézus Krisztus életét élni.

Ahogy elhangzott, ott, ahová Isten állított, ahová küldött, ott álljam meg a helyem, ott valósítsam meg azt, amit ő kér tőlem Jézus Krisztus szeretetével. Vagyis mindig mérjem hozzá magam. Amit ő tenne, azt nekem is kötelező megtennem. Amit nem tenne, azt nekem sem szabad. Amit mondana, azt nekem is kötelező mondanom. Amit nem mondana, azt nekem sem szabad. Ő a mérce, őhöz viszonyulunk, ő az, aki megmutatja, hogyan kell élnünk.

Jézus Krisztus élete és a teológia tanítása a *pro existentia*, a másokért való lét.

Az élet attól szép, hogy odaadható, hogy odaadhatom másokért, mások szolgálatára.

Elképzelem, hogy Jézus ott ül a mennyországban a mennyei Atyával és a Szentlélekkel, és azt mondja: Atyám, mi lesz velem, ha elmegyek közéjük? Még a végén megfeszítenek.

Szerintem nem így hangzott a beszélgetés, hanem: Mi lesz velük, ha *nem* megyek el? Akkor hogy jutnak el a mennyországba? Hogyan lesznek velünk kapcsolatban? Hiszen megszakadt a kapcsolat, a harmónia az édenkertben az Isten és az ember között.

Ezért jött el Jézus, és nem azt nézte, hogy jaj, mi lesz velem, hanem hogy mi lesz velünk. Ez az ő szeretete, és nekünk ezt a szeretetet kell megtanulni. Azt mondja *Robert Sarah* bíboros, hogy a szeretet feltétel nélküli. A hit: akarni, amit Isten akar, szeretni, amit Isten szeret, még akkor is, ha ez a kereszthez vezet.

Anyaszentegyházunk ma a Szent Kereszt felmagasztalását ünnepli. Számunkra a kereszt nem kivégző eszköz csupán, hanem Isten végtelen szeretetének a jele. Amikor magunkra rajzoljuk, akkor nem a kivégzőeszközt rajzoljuk, hanem az Isten szeretetét vesszük magunkra, és ebben a szeretetben szeretnénk élni. Mert a kereszt megtanít bennünket a szeretetre. A csíksomlyói kálvária ötödik állomásának a felirata: „Keresztviselő Krisztusom, tanítsd meg székely népedet, hogy nagy lélekkel hordozza keresztjét.”

A kereszt megtanít nagylelkűnek lenni. A kereszt, a kereszténység, a kereszt életre váltása megtanít szeretni, megtanít arra, hogy odaadjam az életemet, hogy másokért éljek, hogy kilépjek önmagamból, az önzésemből, és elinduljak a másik ember felé. Akkor megtapasztalhatom, hogy mi a szeretet, hogy ez a szeretet boldoggá tudja tenni az embert. Ez *a valóság*. Ahogyan Szent Pál apostol mondja: „a valóság Krisztusban van” (Kol 2,17), tehát nekünk a valóságra kell törekedni, a valós életre, nem az internet életére, amely virtuális, tehát nem valós.

Hiába öltöztetnek föl akármilyen ruhába egy kreált valakit, az sosem lesz valaki. A mesterséges intelligenciáról például így beszélnek: ő majd válaszol. Pedig a mesterséges intelligencia nem személy és soha nem is lesz személy, tehát nem „ő”, hanem „az”. Az ember személy, és Jézus Krisztus, aki belépett ebbe a világba, ő az, aki megváltott bennünket, fölvette a mi életünket, közösséget vállalt velünk, emberekkel, hogy mi, emberek eljuthassunk Istenhez, közösségben lehessünk vele, Istennel.

Ez az a szeretet, amit meg kell tanulnunk. Ez a kiindulópont. Ha ezt nem tanuljuk meg, nem sajátítjuk el, ha nem kezdünk el eszerint élni, akkor szervezhetünk bármilyen társadalmi konfigurációt, bármilyen vallási ünnepet, nem jutunk sehová, mert Jézus Krisztus szeretetét el kell tanulni. Ő nem ítélte bennünket keresztre, nem azt mondta, hogy szenvedtem én is, szenvedjétek ti is, hanem azt mondja, hogy aki követni akar, tagadja meg magát, vegye föl keresztjét és úgy kövessen.

Meghívott bennünket, és nem *ítélt* keresztthordozásra.

Ezért, ha föl vesszük a napi élet keresztjét, akkor onnantól az életünknek kisugárzása lesz. Nem csak a rossznak van kisugárzása, hanem a jónak van igazán! A szentek nem

tudták, hogy ők szentek, csak körülöttük az embereknek jobb lett az élete, és valahogyan az emberekben elmúlt a kétség, hogy van-e Isten. A szentek kisugárzása jobbá tette a világot, az embereket.

Azt mondja Jézus, „úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta érte, hogy mindaz, aki hisz benne, az el ne vesszen, hanem örökké éljen” (Jn 3,16). Jézus megtanít bennünket szeretni. Ha elkezdjük az ő életét élni, akkor rádöbbenhetünk arra, hogyan szerette Isten a te családot, a te közösségedet, a te nemzetedet, hogy most téged akar odaadni érte, a te áldozatodat kéri. Téged küld. Téged küld, hogy tedd meg a dolgodat ott, ahol vagy. Küldhetőnek kell lennünk, hogy teljesítve azt, amit Isten kér, vár tőlünk, megtegyük, még akkor is, hogyha ez kereshordozással jár.

Régebben, amikor fiatal voltam, sokat fociztam, a papi válogatottban is játszottam a híres [Lipp] László atyával. László atyát sokan ismerték, nyugodjék békében. Immáron tizenöt éve, hogy meghalt. László atya vezetett repülő, teherautót, buszt meg mindent. Egyszer lerobbant a kocsija, és a taxisok csak álltak és nézték, hogy ott ügyetlenkedik. Megismerték: „Ó, László atya, mi újság?” „Hát, lerobbant a kocsi” – felelt. Azt mondják: „Hát nem segített a Jóisten?” Erre László atya: „Dehogynem, titeket küldött, hogy toljátok meg!”

Szóval kell, hogy küldhető legyünk, hogyha valaki életének szekere megreked, akkor megtoljuk, akkor segítsünk. Lelki atyámnak, *Vigyázó Miklós* atyának ez volt a papi jellemdata: én azért vagyok, hogy másoknak jobb legyen. Milyen mély mondat ez! Azért vagyok, hogy másoknak jobb legyen. A saját életünkre kell vonatkoztatnunk, ezt kell megélnünk.

Ha a keresztény ember megéli Krisztus követését, akkor annak kihatása van. Nuncius úrnak külön köszönöm ezt a csodálatos összefoglalást a családról, mert pontosan az a család lényege, hogy ott fel tudjon növekedni, meg tudjon erősödni az ember, hogy megtanulja azokat a mintákat, ami szerint érdemes és kell élni.

Szeretettel gondolok vissza a nagyszüleimre, akik egyszerű földművesek voltak, parasztemberek, és soha nem olvastak el egyetlen egy könyvet sem párkapcsolati krízisekről, meg ilyen dolgokról, de mindig tudták, hogyan kell a dolgokat elrendezni. Nagyapám még akkor is, amikor már a templomba nem tudott elmenni, vasárnap fehér ingben, begombolva ült az asztalnál a szobában (nyakkendő parasztember nem hord). Kérdeztem tőle, miért öltözik így fel? Erre azt felelte: „Fiam, ez így való.” És ez így valóság. A valóság pedig Krisztusban van. Ha már lépni sem bírok, akkor is meg tudom ünnepegni azt, hogy vasárnap van, az Úr napja, a feltámadás ünnepe. Ilyen mintát kell továbbadni.

A másik történetet a nagyszüleimről már többször elmondtam. Nagyon szeretem őket most is, olyan mély nyomot hagytak bennem, bennünk, a családukban.

Nagymamám hat évig feküdt agyvérzés után, és nagyapám ápolta. Nagyapám a harmincas években volt katona, huszár. Kemény valaki volt, oda is csapott néha az asztalra: „asszonyi munka” és egyéb ilyen kemény kifejezéseket használt, úgyhogy pattogtak néha a poharak, tányérok. Amikor a nagymama beteg lett, nagyapám gondozta. Már teológus voltam, és egyszer, amikor meglátogattam őket, a nagyapám vágja össze a kenyeret meg a szalámit nagymamának. Rákérdeztem: „Na, nagyapa, hát ez nem asszonyi munka?” Megállt, letette a kést. „Fiam, én tisztán mentem bele a házasságba, nagyanyád is. Amikor ott, az Isten oltáránál kimondtam több mint hatvan évvel ezelőtt az igent, ez is benne volt.” Fogta a kést, és csinálta tovább a reggelit.

Ezek azok a minták, amik tényleg meghatározzák az ember életét, és én azt hiszem, hogy eszerint kell élnünk. Ezeket át kell vennünk, illetve az idősebbeknek tudatosan el kell mondaniuk, be kell mutatniuk a fiataloknak, hogy így kell élni, így kell szeretni. A nagyszüleim egyszerű emberek voltak, de ugyanígy a nagyjainkra is érdemes odafigyelni, pl. egy Mindszentyre. Vagy gondolhatunk az első szent magyar családra, Szent István királyra, aki nem esett kétségbe, amikor a fiát elveszítette, volt kapaszkodója és föl tudta ajánlani népét, országát a Szűzanyának. Elgondolkodtam ezen, hiszen kitől tanulhatta? Szent István király honnan vette a mintát? A haldokló Isten király a keresztén a kedves tanítványát és benne minket is Máriára bízott. S talán innen vette Szent István király, hogy a népét, amire úgy tekintett, mint a családjára, szintén az Isten anyjára kell bízni. Ez a minta a keresztény hit életre váltása, keresztény létünk megélése, ennek valósága. Ennek van aztán kisugárzása egy-egy családra, egy-egy közösségre és egész nemzetünkre.

Ha ezt meg tudjuk élni, életre váltva a szeretet evangéliumát, akkor az életünk valóban reggel fényes lesz, délben talán még fényesebb, és a legvégén, Isten ígérete szerint a legfényesebb.

Ezt kívánom mindannyiunknak, egész magyar népünknek.

SZOCSKA A. ÁBEL

nyíregyházi megyéspüspök

Tartozni Valahová

(Egyházhoz, Családhoz, Hazához)

Főtisztelendő Elnök Úr, kedves KÉSZ-tagok, igen tisztelt Kongresszus!

Talán az egyik legkonzervatívabb egyháznak a képviselőjeként engedjék meg, hogy én is egy őszinte vallomással kezdjem. Van egy nagyon szigorú irodaigazgatóm, aki ilyenkor nagyon határozottan megkér, hogy a lehető legrövidebben foglaljam neki össze mindazt, amit el szeretnék mondani, s felhívja a figyelmemet, hogy a mai világban a fiatalok mondanivalójukat már harminc másodperc alatt össze tudják foglalni. Készültem egy harminc perces előadással, de azt nem merem megígérni, hogy harminc másodperc alatt össze fogom foglalni. Megpróbálom három perc alatt elmondani.

Tartozni valahová: egyházhoz, családhoz, nemzethez.

Ma arról szeretnék beszélni, mit jelent számunkra, görögkatolikusok számára valahová tartozni. Engedjenek meg egy nagyon őszinte, személyes vallomást: el sem tudják képzelni, mennyire örülök, hogy itt lehetek Önökkel, hogy Önökhöz tartozhatom!

Tartozni valahová: egyházhoz, családhoz, nemzethez. Ez a három alapvető közösség, az egyház, a család és a nemzet mind külön-külön és együtt is meghatározza életünket.

A legalapvetőbb tulajdonságunk, hogy mindannyian szeretnénk valahová tartozni.

Ez mélyen gyökerezik hitünkben és kultúránkban. Ezek a közösségek segítenek abban, hogy teljes életet élhessünk, és megtapasztaljuk a valahová tartozás mély érzését. Számunkra mindhárom közösség fontos. Az egyház, amely megadja a lelki iránymutatást és a közösségi támogatást. A család, amely biztosítja az érzelmi és szociális háttérrel, ahol megtanulhatjuk a szeretetet és a biztonságot. A nemzet, amely a kulturális és történelmi közösséget adja, amely segít meghatározni identitásunkat és helyünket a világban.

A görögkatolikus egyház számunkra nem vallási intézmény, hanem lelki otthon. Szent liturgiánk és szertartásaink gazdag szimbolikával és hagyományokkal bírnak, amelyek mélyen megérintik lelkünket. Mindez az Eucharisztia szentségében teljesebbé válik, ahol Krisztus testével és vérével egyesülünk. A mi hitünk szerint ez a mi közösségünk legmélyebb kifejeződése, azaz tartozni valahová, tartozni Krisztushoz.

Tartozni valahová: egyházhoz, családhoz, hazához.

Keleti hagyományaink nemcsak szavakban, hanem képekben is gazdagon ki tudják fejezni az üzenetet. Ezért engedjék meg, hogy Andrej Rubljev Szentháromság-ikonja által foglaljam össze mondanivalómat.

A művész nagyon szépen összefoglalta mindazt, amiről én a mai napon harminc percen szerettem volna beszélni.

A művész a Szentháromság egy Istent ábrázolja úgy, hogy egymást körbeölelik, de ugyanakkor középen helyet hagynak nekünk is, azaz az egyháznak, a családnak és a hazának, mert mi is így vagyunk együtt és így tartozunk együtt valahová. És ez nem más, mint maga a szentháromságos egy Isten közössége.

Palánki püspök atya említette, hogy nemcsak beszélünk, hanem imádkoznunk is kell.

Ezért most arra kérem Önöket, álljanak fel. A Szentlélek működésének köszönhetően még mi magunk is imádkozhatjuk azt az imádságot, amelyre az Úr Jézus Krisztus tanított bennünket, hogy hogyan kell megszólítanunk a Mennyei Atyát.

Méltass minket Urunk, hogy bizalommal és elítélés nélkül bátorkodjunk téged, mennyei Isten, Atyánknak nevezni és mondani.

Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy, szenteltessék meg a te neved, jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod, amint a mennyben, úgy a földön is. Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma, és bocsásd meg vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek, és ne vígy minket kísértésbe, de szabadíts meg a gonosztól. Mert tiéd az ország, a hatalom és a dicsőség mindörökké. Ámen.

Fűrész Tünde

a Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS) elnöke

Család- és népesedéspolitikai kihívások és lehetőségek

Elnök Úr, tisztelt Püspök Úr, kedves Vendégek!

A délelőtti lelki muníciója és töltődése után előre is elnézést kérek önöktől, hogy adatokkal, ábrákkal, számokkal fogom nyomasztani önöket, de arra kértem fel, hogy helyzetképet adjak arról, hogy milyen állapotban vannak a családok most Magyarországon, és egyáltalán család- és népesedéspolitikai szempontból hol tartunk, amit legjobban a tények és prezentációm bemutatásával tudok megtenni. Családkutató intézetként az egyik jelmondatunk – hiszen egy ilyen intézetnek is lehet krédója –: „Minden gyermek kincs”, vagy ahogy ötszáz évvel ezelőtt *Luther Márton* mondta:

„Minden gyermek pompás, örök kincs.”

Nagy szeretettel látjuk önöket a honlapunkon, ahol megtalálható az e-könyvtárunk, amiben a különféle kutatásaink, elemzéseink elérhetők bárki számára.

Mielőtt egy helyzetképet adnék önöknek, engedjék meg, hogy kicsit visszatérjünk az alapokhoz, hiszen különösen a külföldi vendégeinknek gyakran el kell mondani, hogy itt, Magyarországon, immár 14 éve miért ennyire központi téma a közpolitika szintjén a családok támogatásának ügye, a család védelme, és mi az oka annak, hogy mi, magyarok nemcsak magánügyként tekintünk a családra, hanem azt mondjuk erre, hogy ez igazából a legszemélyesebb közügy és közérdek. Ennek négy nagyon nyomós oka van, az egyik demográfiai ok, a másik egy jólétünkhöz, az anyagi, gazdasági lehetőségeinkhez kapcsolódó ok, a harmadik a jóllétünkhöz, tehát a lelki egészségünkhöz, az életminőségünkhöz kapcsolódó, a negyedik pedig a nemzetünk fennmaradásának az indoka.

Hogy állunk? Egy pár szót a demográfiáról.

Demográfiai helyzetkép Magyarországon

	2010	2021	2022	2023
Népesség	10 014 324	↓ 9 730 772	↓ 9 689 010	↓ 9 584 627
Élveszületések száma	90 335	↑ 93 000	↓ 88 400	↓ 85 225
Teljes termékenységi ráta	1,25	↑ 1,59	↑ 1,52	↑ 1,51
Abortuszok száma	40 449	↓ 21 907	↓ 21 779	↓ 21 136
Házasságkötések száma	35 520	↑ 72 000	↑ 64 000	↑ 50 139
Válások száma	23 873	↓ 18 092	↓ 17 500	↓ 16 791
Női foglalkoztatási ráta (20-64 évesek)	59%	↑ 73,5%	↑ 75,3%	↑ 76,1%
Házasságban született gyermekek aránya	59%	↑ 73%	↑ 75%	↑ 76%

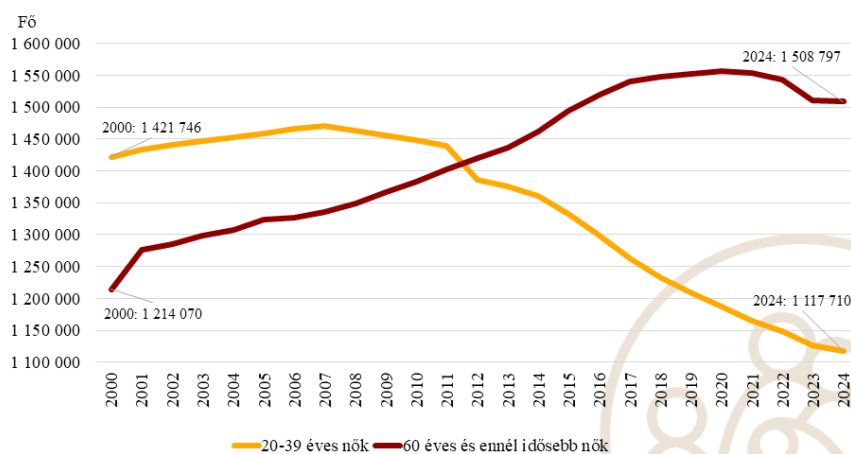
Forrás: KSH.

Itt látják összefoglalóan, hogy a különféle demográfiai mutatók hogyan alakultak az elmúlt években.

Bár nagyon nehéz másfél év van mögöttünk, hiszen a '23-as, illetve a '24-es év eleje is sok szempontból visszaesést hozott, mégis fontos látni, hogy még mindig sokkal jobb helyzetben vagyunk, mint amilyenben 2010-ben voltunk, amely sok tekintetben történelmi mélypont volt a születések számát, a gyermekvállalási kedvet is tekintve. Mit is jelent ez pontosan? Van egy olyan negatív hatás, amellyel itt, Magyarországon nekünk külön is meg kell küzdeni. Ez a negatív Ratkó-hatás.

A 20-39 év közötti és a 60 feletti nők számának alakulása Magyarországon (2000-2024. január) –negatív Ratkó-hatás

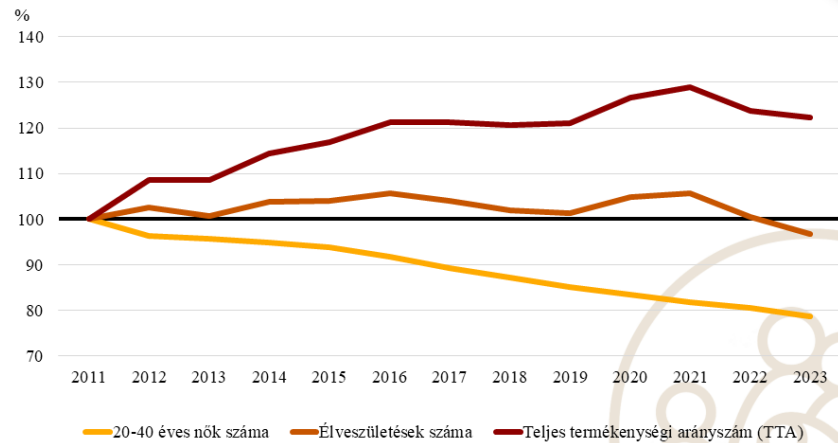

Forrás: KSH.

Éppen az elmúlt évtizedben volt az az időszak, amikor a gyermekvállalási korban lévő korosztály létszáma drasztikusan csökkent, és mindeközben pedig a Ratkó-gyerekek, a 60 év felettiak létszáma drasztikusan elkezdett nőni. Ez mindenképpen befolyásolta, hogy milyen lakosság-szám-változást láttunk az elmúlt időszakban.

Termékenység, születések, gyermekvállalási korban lévő nők számának változása 2011-hez képest (2011=100%)

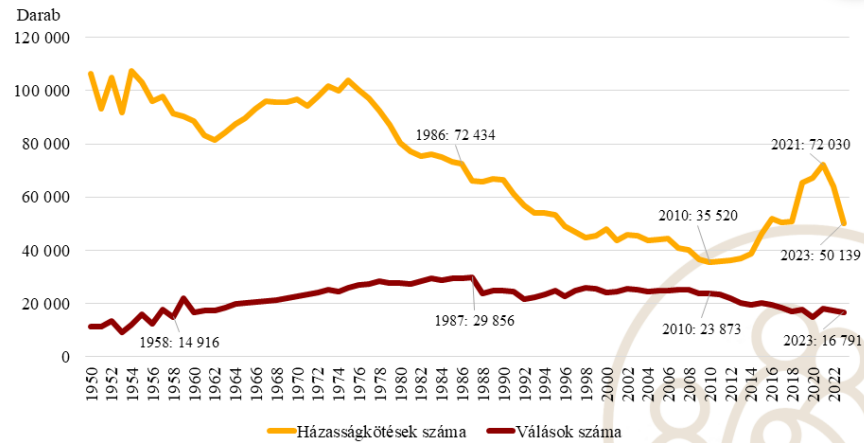
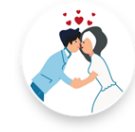

Forrás: KSH.

Itt jól látható, az alsó vonal mutatja, hogy milyen jelentős csökkenés volt a gyermekvállalási korban lévő korosztályban. Ennek ellenére a gyermekvállalási kedv nőtt, ezt mutatja a felső vonal, és a kettő eredőjeként a születések száma nagyjából stagnált az elmúlt időszakban. Ha nem lett volna ez a fajta családtámogatás, akkor ahogy csökkent a szülőképes vagy gyermekvállalási korban lévő korosztály létszáma, ezzel párhuzamosan tovább csökkenhetett volna a születések száma, de szerencsére nem így történt.

Házasságkötések és válások számának alakulása Magyarországon (1950-2023)

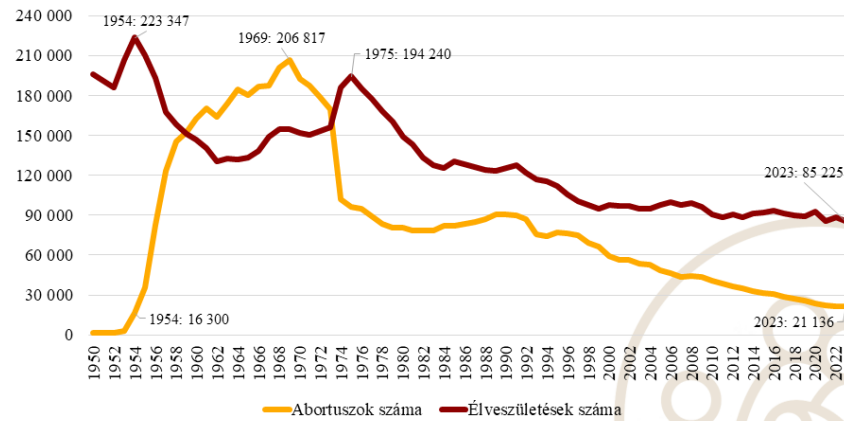
Forrás: KSH.

A következő ábrán látják, hogy hogyan alakult a házasságkötések, válások száma Magyarországon. Az elmúlt közel másfél évtized egy felívelő időszakot hozott a házasságkötések számában, megtört az a sok évtizedes trend, hogy egyre kevesebben kötnek házasságot. Ez 2010 óta már nem így van, még akkor sem, ha egyébként az elmúlt évek valóban hoztak visszaesést, de erre majd kitérek, hogy ennek mi az oka az elemzéseink szerint. Az is öröndetes, hogy a válások száma az '50-es évek óta nem volt olyan alacsony, mint az elmúlt években.

Abortuszok és születések száma Magyarországon (1950-2023)

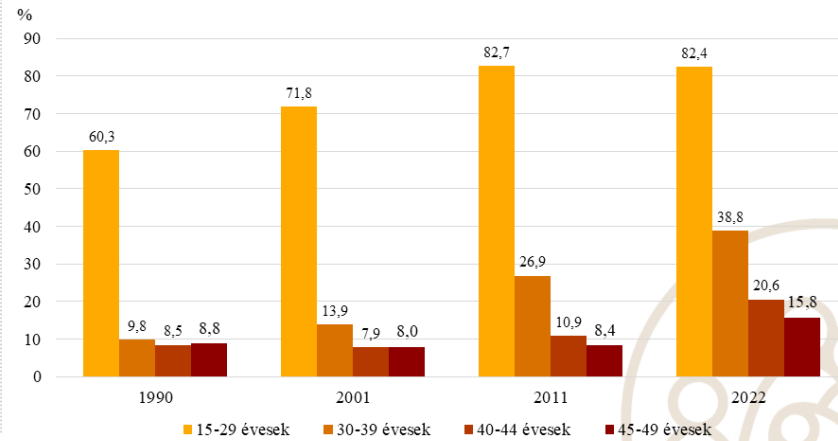
Forrás: KSH.

Itt ugyancsak hosszú évtizedekre visszamenőleg azt láthatják, hány gyermek született Magyarországon, illetve az abortuszok száma hogyan alakult. Látjuk, hogy voltak olyan évek a szocializmus, a kommunizmus tragikus évtizedeiben, amikor magasabb volt az abortuszok száma, mint a születéseké. A mai napig hiányzik az a közel hatmillió emberélet, gyermek a magyar társadalomból, akik ezekben az évtizedekben nem születhettek meg. Ugyanakkor értékelnünk kell, hogy az abortuszok száma folyamatosan csökken, és az '50-es években volt utoljára olyan mértékű, mint napjainkban. Nyilván ez még mindig egy viszonylag magas érték, és soha nem lehetünk elégedettek, amíg még egy számot is mutat ez az ábra.

Van egy olyan kihívás, amelyikkel nemcsak nekünk itt, Magyarországon kell megküzdenünk, hanem tulajdonképpen a fejlett világ egészére jellemző. Ez pedig azt mutatja, hogy a gyermektelenek részaránya hogyan növekedik.

Gyermektelen nők aránya egyes korcsoportokban (1990-2022)

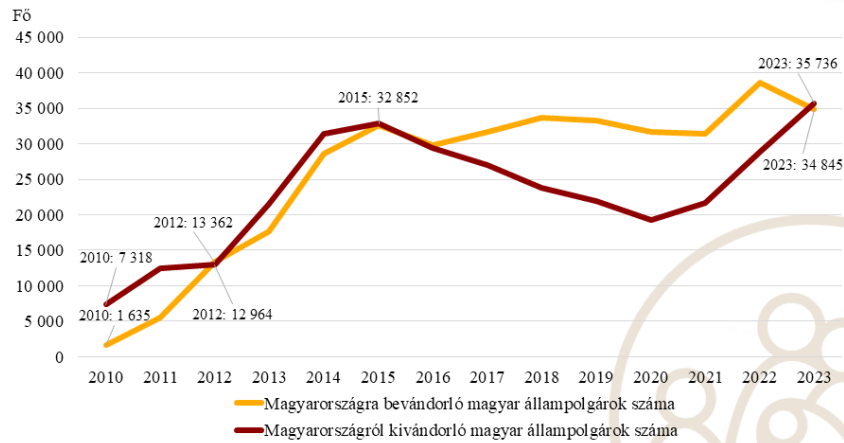
Forrás: KSH.

Itt láthatják azt, hogy Magyarországon is terjed a gyermektelenség jelensége. A 40 év felettieknél a népszámlálási adatok azt mutatják, hogy közel megduplázódott a részarányuk. Az viszont pozitívum, hogy a 20-as éveikben járóknál nincsen növekedés, ami jelzi talán azt, hogy bizakodhatunk a jövő tekintetében. Ugyanakkor valóban intő jel, és erre nagyon kell figyelniük, hogy a gyermektelenség egyre nagyobb mértékben itt van Magyarországon, bár nagyon fontos hangsúlyozni, hogy nem tudatos gyermektelenségről van szó, tehát az, amit gyakran látunk nyugaton, az nem jellemző Magyarországra. Itt általában a körülmények alakulása, a kitolódott gyermekvállalás, a gyermek melletti döntés halasztása az, ami ahhoz vezet, hogy végül többen maradnak gyermek nélkül.

És ha már demográfia, érdemes arról is beszélni, hogy mennyien mennek el Magyarországról, és mennyien jönnek haza.

Magyar állampolgárok nemzetközi migrációja (2010-2023)

Forrás: KSH.

Látható, hogy 2016-ban megfordult a trend, azóta már többen jönnek haza Magyarországra magyar származásúakként, mint ahányan elmennek. Bár hozzá kell tenni, hogy az elmúlt '23-as év a maga gazdasági nehézségeivel nagyjából egy szintre hozta a két számot.

Hadd beszéljek arról is, hogy milyen gazdasági, anyagi, jövedelmi helyzet jellemzi a magyar családokat. A foglalkoztatás jelentősen nőtt Magyarországon. Az EU-s átlagot meghaladó mértékű volt a foglalkoztatás bővülése, ahogy a munkanélküliségi rátánk is sokkal jobb, mint amit az EU-átlagában látunk. Fontos hangsúlyozni, hogy a gyermeket

A családok pénzügyi pozíciójának növekedési dinamikája a gyermekvállalás függvényében (2010-2023)

	Nettó kereset	Reálbér
Nincs gyermek	201%	70%
1 gyermek	243%	94%
2 gyermek	294%	123%
3 vagy több gyermek	291%	121%

Forrás: NGM.

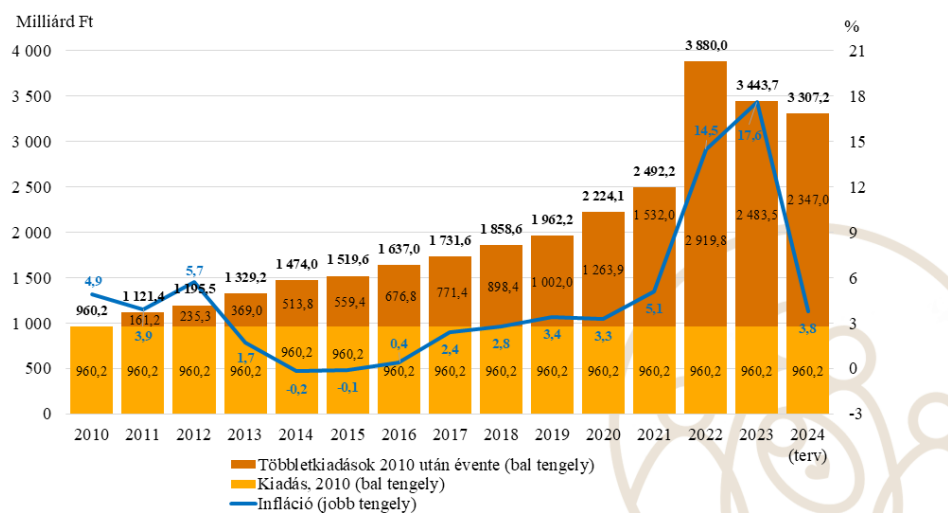
nevelők esetében mind a nettó kereset, mind a reálbér nagyobb mértékben növekedett az elmúlt években, mint azoknál, akiknek nincsen gyermekük.

Ezt látják ebben a táblázatban. Ugyanakkor továbbra is kihívást jelent, hogy a gyermektelen háztartásokban az egy főre jutó jövedelem még mindig magasabb, mint azokban a háztartásokban, ahol gyermeket nevelnek. Ez az, amin folyamatosan igyekszik változtatni a kormány, és nagyon sok anyagi támogatás éppen ennek a helyzetnek a megváltoztatását szolgálja. A szegénység tekintetében 2011-ben Magyarország még az EU-átlagnál messze rosszabb helyzetben volt, mostanra viszont már az EU átlagához képest kisebb mértékű a szegénységnek kitettek aránya Magyarországon. Ez is összefügg azzal, hogy a családok jövedelmi és vagyoni helyzete – többek között a családtámogatásoknak és természetesen a munkaközpontú gazdaságpolitikának, foglalkoztatáspolitikának köszönhetően – javulni tudott.

Családtámogatások és infláció

A családokra fordított kiadások alakulása 2010-2024 között, illetve az infláció mértéke

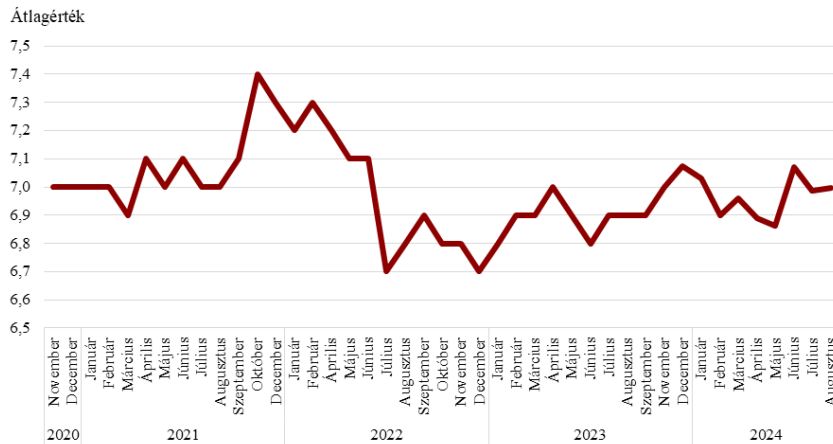

Itt pedig azt látják, hogy 2010 óta mennyit költ a magyar kormány a családok támogatására. Most már három-három és félszer nagyobb az az összeg, amelyet 2010-ben erre a célra fordítottak. A 2022-es és a 2023-as év gazdasági válsága, a magas infláció megterhelte a családokat, de ezek a családtámogatások tudták kompenzálni valamelyest ezeket a negatív hatásokat. Ugyanakkor a gazdasági nehézségek jelentős mértékben okai annak, hogy demográfiai szempontból a tavalyi év és az idei év is visszaesést mutat, nem csak nálunk, hanem egész Európában.

Szólnék még a lelki egészségről, az életminőségünkről. *Kopp Mária* nyomdokain alapvető fontosságúnak tartjuk, hogy a magyarok közérzetét folyamatosan vizsgáljuk. 2020 ősze óta hónapról hónapra megkérdezzük a magyarokat, mennyire érzik magukat elégedettnek, boldognak, egyáltalán milyen a lelkiállapotuk.

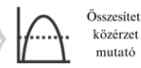

Az összesített közérzet mutató alakulása

Átlagérték (1-10 skála), 1=egyáltalán nem, 10=teljes mértékben. N=1000 fő, kivéve 2021. október: N=500 fő.

- Saját dolgok alakulása
- Élettel való elégedettség
- Szubjektív egészségérzet
- Szubjektív biztonságérzet
- Boldogságérzet

Forrás: KINCS Közérzet Barométer.

2021 végén, amikor a koronavírus-járványból kilábalunk, jelentős növekedés volt, aztán 2022 közepén pedig, amikor begyűrűztek a háború gazdasági hatásai Magyarországra, visszaesés volt a közérzetünkben. Azóta inkább hullámzó, kissé növekvő trendet látunk, érzékelhető, hogy azóta is együtt élünk azokkal a kihívásokkal, amelyek 2022 közepétől megjelentek az életünkben.

A boldogságérzetet növelő tényezők

Átlagérték (1-10 skála), 1=egyáltalán nem boldog, 10=teljes mértékben boldog. 2020. november-2024. augusztus átlaga, a 18 évesnél idősebb, felnőtt korú magyar lakosság értékelése alapján.

Forrás: KINCS Közérzet Barométer.

Ebben a kutatásban vizsgáljuk azt, hogy a különféle társadalmi csoportoknak milyen a közérzete, és ezt azért is hoztam ide, mert ez nagyon jól rávilágít arra, amit egyébként

Kopp Mária is rendszeresen megerősített, hogy a harmonikus, szerető család, a gyermeknevelés, a házasság mind egészségvédő tényezők, lelki szempontból és egyébként a testi egészségünk szempontjából is. Jól látszódik, hogy a kisgyermeket nevelők, a házasságban élők alapvetően boldogabbnak érzik magukat, ebből a kutatásból ez is megerősítést nyert.

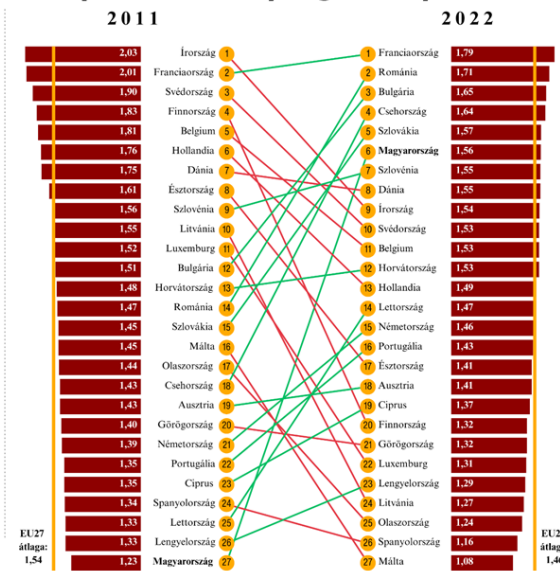
Kopp Mária *Hungarostudy* kutatása alapján, amelynek legutóbbi felmérését 2021-ben végeztük el, megállapítható, hogy 2013-hoz képest mind a nők, mind a férfiak esetén javult a magyarok lelki állapota, nőtt az átlagos boldogságérzet.

Külön figyelemre méltó, hogy a nők esetében még nagyobb volt ez a növekedés, ami azt jelzi, hogy a családi feladatok és a munka összeegyeztetése talán ma már egyszerűbb a nők életében, mint korábban volt.

Végül arról, hogy a nemzetünk fennmaradását mennyire kell párhuzamba hozni a pusztá demográfiai tényekkel? Nemzetközi szinten – mindenütt a fejlett világban – csökken a gyermekvállalási kedv. Az Európai Unióban azt látjuk, hogy Magyarország, amely 2010-ben ebből a szempontból még a legutolsó volt a sorban, az utóbbi években már felkerült a 6. helyre. Európában mindenütt csökken a születések száma, az elmúlt években soha ilyen kevés gyermek nem született Európában, mint a tavalyi évben. Ez Magyarországon is így volt, de jóval kisebb mértékű volt a visszaesés, mint amit európai átlagban látunk.

A teljes termékenységi arányszám alakulása az EU-ban

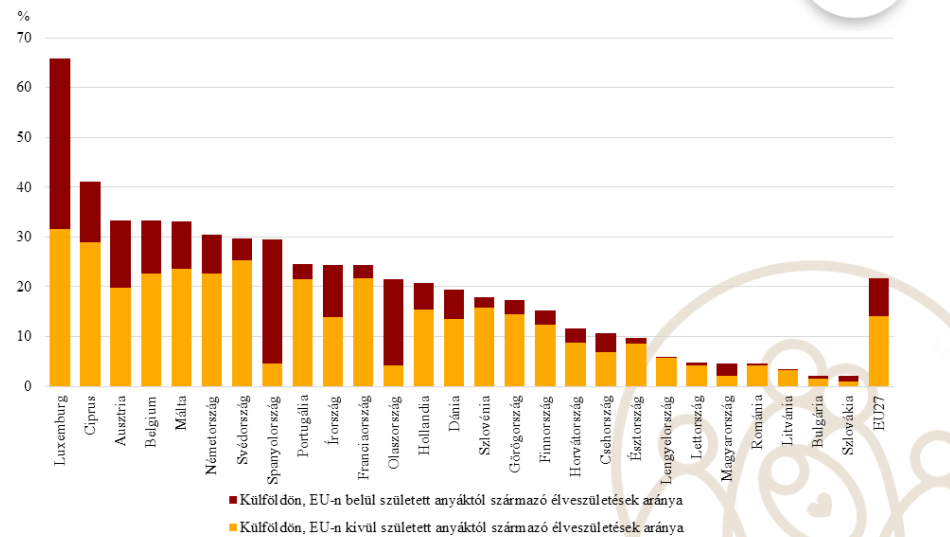
A piros szín a rangsorban való csökkenést, a zöld szín pedig a rangsorban való emelkedést jelenti. Forrás: Eurostat.

Ráadásul úgy történt visszaesés az EU tagállamaiban a születésszámokban, hogy bizonyos országokban már minden harmadik–negyedik gyermek külföldi édesanyjától születik.

Külföldön született anyától származó születések aránya az Európai Unióban (2022)

Forrás: Eurostat.

Ausztria, Belgium, Németország tekintetében már minden harmadik gyermeknek külföldi származású az édesanyja, tehát nem a nemzetük fennmaradásáról, hanem csak a lakosságszám szinten tartásáról van szó.

Összefoglalva: Magyarországon számos kihívással kell megküzdenünk. Ez adódik külső adottságokból, a háború okozta gazdasági és energiaválság alapvetően bizonytalanabbá teszi a mindennapokat, és amikor a családpolitikáról beszélünk, mindig azt szoktuk mondani, hogy a családpolitika legnagyobb értéke a stabilitás, a kiszámíthatóság.

Ez az, ami most felborult, ezért feltehetően sokan halasztják is a gyermekvállalást, várnak a jobb időkre, amikor már ezek a bizonytalansági tényezők nem fogják veszélyeztetni a mindennapokat.

Az értékrombolás, ami a családot relativizálja, és amit most és az elmúlt években tapasztalunk, soha nem volt még ilyen erős, mint mostanában, tehát meg kell küzdenünk ezzel a nehézséggel is.

Vannak emellett a belső adottságok is, amelyekre már utaltam, mégpedig a negatív Ratkó-hatás, azaz a gyermekvállalási korban lévők számának drasztikus csökkenése, illetve nálunk is kitolódik a gyermekvállalásnak az életkora, és ugyan még mindig éppen hogy harminc év alatt van, de azért egyre közelebb a 30. életévhez születik meg átlagosan egy magyar nő első gyermeke.

A gyermek melletti döntésben a férfiaknak is nagy szerepe van, ezért itt is van teendő annak érdekében, hogy a férfiak és a nők ugyanúgy elkötelezzék magukat a család és a gyermekvállalás mellett. Utaltam arra is, hogy a gyermekes családok anyagi előnyének megteremtése kapcsán is még van tennivalónk.

De vannak lehetőségek is, ami elsősorban a stabilitással függ össze. Amint eljön a béke erre a tájára is Európának, és újból kiegyensúlyozottabb és kiszámíthatóbb lesz az élet, ez újból a család, a gyermek melletti döntéseket fogja erősíteni. Mint talán hallották, bejelentette a kormány, hogy a családpolitika zászlóshajójaként a családi adókedvezményt meg fogják duplázni a jövő évben. Hiszem, hogy ez olyan hatalmas mértékű támogatást fog jelenteni, amelynek lehet jelentős demográfiai hatása is, hiszen emiatt sokan elgondolkozhatnak, hogy kettő helyett három gyerekük legyen, vagy egy helyett kettő, ami jelentős havi jövedelemnövekedéssel járhat egy család életében.

Nagyon sok figyelem vetül mindeközben a fiatalok lelki egészségére is. Nuncius úr elmondta, hogy ez olyan terület, amivel aktívan kell foglalkozni. A mi kutatásaink is azt mutatják, hogy a Covid-járvány és azoknak a külső hatásoknak az eredményeként, amelyeket látunk a világban magunk körül, a fiatalok lelki egészsége megromlott, sok a magányos fiatal.

Az, hogy az idei évtől a mobiltelefonokat már nem használhatják a fiatalok az iskolákban, mindenképpen erősíteni fogja a tényleges közösségeket és a tényleges társas kapcsolatokat a fiatalok körében.

Amikor a nemzet megmaradásáról beszélünk, nemcsak a határon belül, hanem a határon túli magyarokra is gondolunk. Számos támogatás elérhető a számukra is, illetve igyekszünk azokat is hazahívni, akik külföldön keresik a boldogulást. Számukra indult a Hazaváró nevű oldal, ami segíti őket abban, hogy hazatérhessenek.

Végezetül annyit kérek önöktől, hogy még ha látjuk is ezt a rengeteg kihívást magunk körül, és látjuk, hogy milyen nehézségekkel kell szembenéznünk, sokszor talán még úgy is érezzük, hogy pusztulnak körülöttünk azok az értékek, amelyek fontosak számunkra, ne felejtsük el elültetni azt a bizonyos almafát, és igenis bátran álljunk ki a családért és a családi értékekért!

Sok erőt kívánok ehhez magunknak és a Jóisten áldását!

SZABÓ ISTVÁN

*professzor, a Károli Gáspár Református Egyetem hitéleti
rektorhelyettese*

Megtart, ha megtartod

Tisztelt Elnök Úr! Kedves KÉSZ-tagok, jubilálók!

A Károli Gáspár Református Egyetem rektora nevében és helyett szeretettel köszöntök mindenkit. Rektor úr igen sajnálja, hogy bokros teendői miatt ezen a fontos eseményen nem vehet részt, mikor a KÉSZ alapításának 35. évét ünnepli. A KÉSZ mint értelmiségi egyesület – magától értetődő módon – az egyházi fenntartású egyetemekkel szoros kapcsolatot ápol, hiszen az egyetemek az értelmiséget nevelő intézmények közé tartoznak.

A KÉSZ 35 éves, ez már felnőttkornak számít. Ugyanakkor nehéz időben ünneplünk. Érti mindenki, és érzi is, ha azt mondom, hogy ez az ünnepi idő ahhoz hasonlít, mint amikor az afrikai, nyári, aszályos hőséget hirtelen novemberi hideg követi, és már most, szeptemberben havazást várunk. Más szóval: evidenciák körül rendezzük az életünket, aztán hirtelen azt vesszük észre, hogy semmi sem érvényes. Ámós próféta szavával mondhatnánk, hogy ezek az idők gonoszok (vö. Ám 5,13). Azt is mondja a próféta, hogy az eszes hallgat, mikor gonosz idők járnak. De Pál apostol azt köti Timóteus lelkére, hogy álljon elő az igével alkalmas és alkalmatlan időben (2Tim 4,2). Az evangélium hirdetésének megvan ugyan a próféta ereje, gyökere és motívuma, mégis az apostol szava nyomán azt kell mondanunk, hogy bár a gonosz időkben hallgat az eszes, a bölcs mindazonáltal szól. A bölcsnek még a legnehezebb és a leggonoszabb időkben is mondaniuk kell valamit. Az evangélium a bölcsesség dimenzióját is megnyitja. Dimenzióit – mondhatnám többes számban.

Ezek közül most a köszöntőhöz és a témához igazodva csak egyet emelek ki, ez pedig a hagyomány, illetve a hagyomány átadása nemzedékről nemzedékre. Ezért választottam a Példabeszédek könyvének 4. részéből összerakva ezt a talányos címet: tartsd meg és megtart.

Ha jól követtem nyomon a Keresztény Értelmiségiek Szövetségének munkáját, ez a szövetség arra vállalkozott, hogy még a legnehezebb időkben is biztosítsa az értelmiségiek számára a hit–remény–szeretet dimenziójában való mozgást. Értelmiségi szerveződésről van szó, mégis – ha már hagyományról beszélünk – a KÉSZ fordított trendet mutat, s nem a múltba zárkózik, hanem a jövőt készíti elő. Fordított trendet mutat abban a tekintetben is, hogy az elmúlt néhány évszázad úgynevezett értelmiségi mozgása éppen eltávolodást jelez minden hagyománytól. Aki ma „értelmiségi” az – divatosan szólva –

nem igazán követi a hagyományokat. Keresztény értelmiséginek lenni azonban azt jelenti, hogy úgy nyitjuk meg a jövőt, hogy a Példabeszédek könyve értelmében áthozzuk a hagyományt, mert az Isten szeretetének van értelmi dimenziója is. A hit oszlopcsarnokát nemcsak az akarat, az erő, az érzelem, nemcsak a sorstudat, hanem az értelem oszlopa is tartja.

Ezt olvassuk a Példabeszédek könyvének 4. részében: „Halljátok meg, fiaim, atyátok erkölcsi tanítását, és figyelmezzetek az értelemnek megtudására. Hiszen én is atyám gyermeke voltam, gyenge és egyetlen anyám előtt. Atyám oktatott engem, és így szólt: fogadja be szíved szavaimat, tartsd meg parancsaimat, akkor életed lesz. Szerezz bölcsességet, szerezz okosságot, meg ne feledkezz erről és ne térj el szám ígétől. El ne hagyd azt, akkor megőriz téged, szeresd azt, akkor megtart téged.” (Péld 4,1-8) Ez tehát a bölcsesség kezdete: „szerezz bölcsességet”! Tartsd meg, és akkor megtart téged!

Négy egyszerű pontban szeretnék ehhez a bibliai intelmhez megjegyzéseket fűzni.

1. Erről már szóltam, itt van előttünk: a tradíció. Azt mondja a tanító a tanítványnak, az atya a gyermeknek, a professzor a diáknak, az idősebb a fiatalnak: engem is tanított atyám. Vagy még inkább így mondja: én is voltam gyermek. Azt, amit a hit–remény–szeretet dimenziójában látunk, azt, amit hitigazságnak nevezünk, nemzedékről nemzedékre tanítani és tanulni kell. Jól bizonyítja ezt az emberiség egész története. Krisztus missziói parancsában ez áll: „menjete el, tegyete tanítványokká minden népeket, megkeresztelve őket és megtanítva őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam néktek” (Máté 28,18-20). Ez a missziói parancs áll az egész kereszténység tengelyében. Ez késztet, ez motivál, ez hatalmaz fel. Én is gyermek voltam, engem is tanítottak.

2. Ehhez az ígéhez tartozik az intelm is: tartsd meg, és akkor megtart téged. Az ószövetségi törvényekben, különösen a Második törvénykönyvben újra meg újra rátalálunk erre a szóra, parancsra: „Tartsd meg!” Isten az ő szép, szent és tökéletes élettörvényéhez ígéreteket fűzött. És Krisztus is ígéretet fűz a missziói parancshoz: én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig. Jézus jelenlétét, Szentlelkének hatalmát ebben a munkában tapasztaljuk meg leginkább, a megtartás és a megtartatás nagy művében. Aki vezető pozíciót tölt be, ismeri jól a régi mondást: csak az lehet vezető, aki maga is vezetett. Ekként csak az hirdethet és szólhat igazságot, aki átadta magát az igazságnak. Isten világában az tartatik meg, aki megtartja Isten jó életrendjét, az életet hordozó isteni parancsokat.

3. Azt is látjuk, hogy mindennek az első lépése: igyekezet megtudni, megszerezni azt, ami értelmes, ami bölcs. Akik szeretik a bibliafordításokat összehasonlítani, ajánlom, vegyék elő a katolikus és a protestáns fordításokat, akár más nyelvű fordításokat is, és látni fogják, hogy a fordítók itt zavarban vannak. Hol értelmességnek, hol bölcsességnek fordítják az eredeti szót. Mi hagyjuk meg ezt a küzdelmet a fordítók és a filológusok és prédikátorok boldog szenvedélyének. Elég most tudnunk: értelmiséginek lenni meghívás a bölcsességre. Bölcsességet keresni értelmesség nélkül nem lehet. Amit ma értelmiségi tevékenységként írnak le, így is visszaadható: a dolgok mérlegelése, kritikai

megvizsgálása, a jó elválasztása a rossztól, a helyes megkülönböztetése a helytelentől az etika dimenziójában, az igaz elválasztása a hamistól, a szép megkülönböztetése a rúttól. Mindez egyszerre értelmiségi feladat és erény, ezek nyitják meg a bölcsesség kapuját. Minden hagyományátadás első lépése annak a megtudása, megszerzése, ami értelmes. Ami értelmes, ott rejtőzik mögötte a bölcsesség.

4. Ezt olvassuk itt a bibliai intelemben: „Tartsd meg!” Másképpen fogalmazva: ne hagyd el! Én ezt most így adom vissza: ne mondj le róla! Kicsiny határozószó ez: „le”. Ledobom a bölcsességet, lemondok róla, elengedem, nem kell. Mintha az egész 21. századnak ez lenne az iránya: le. Lemondani, letenni, s otthagyni, lent hagyni. Mi lenne, ha – és ezt látom is a KÉSZ 35 éves tevékenységében – mi még nagyobb erővel megfordítanánk ezt a szót, és vele együtt az irányt?! Nem le, hanem el. Ne lemondj, hanem mondd el! Nem lemondani, hanem elmondani.

Kívánom, és ezzel tolmácsolom Trócsányi László rektor úrnak és a Károli Gáspár Református Egyetemen minden jókívánását is, hogy a KÉSZ gyakorolja és adja is át ezt a képességet! Nem lemondani az igazságról, hanem elmondani az igazságot! Nem lemondani a bölcsesség és az értelmesség kereséséről, hanem elmondani, hogy hol van ennek az útja és a kapuja!

És végül – mivel ez nehéz munka, egész életre szóló feladat, hiszen a régiek kifejezésével: egész életünknek Istennel van dolga –, egy sivatagi remete mondásával hadd kívánjak magam is sok áldást a KÉSZ minden további munkájára: „Ha szeretettel fáradozol, az egész élet egy nap.”

Kiadó: Keresztény Értelmiségiek Szövetsége
(1016 Budapest, Aladár u. 17., iroda@keesz.hu)

Felelős kiadó: Maklár Ákos

Szerkesztő: Rochlitz Bernadett

Fordítás: Náfrádi Attila

Korrektúra: Borbáthné Belovai Margit

Borító, tördelés: Nardai Katalin

www.keesz.hu

